Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ:
ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ
ШАЪБОН, 21-КУН
ШАМСИЙ
1369 ЙИЛ
ҲУТ, 18-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган • 1991 йил 8 март, жума. № 49 • НАРХИ обуначига 7 тийин, сотувда 10 тийин.

Фақат бугун эмас, абадий азизсиз!

ЎЗБЕК АЁЛИНИНГ ҚУВОНЧ ВА ТАШВИШЛАРИ

Шеърият мулкининг султони Мир Алишер Навоий ҳазратлари «Боштин аёғинг яхши» деб васф этган аёллар олатасир XX аср оёқлаб бораётган бугунги кунда ҳам ўзларининг олам-олам қувонч ва ташвишлари билан яшаб келмоқдалар.

Шаҳримиздаги «Шарқ гули» ишлаб чиқариш бирлашмасининг чевари Дилбар ая Нажмиддинова (ўртада), Тошкент полиграфия комбинати ишчиси Гулнора Қурбонова ва турмуш бўсағасига илк қадам ташлаб, кириб келаётган ғунча — келинчак ҳам яхши кунлар келишига ишонадилар.

(Давоми 2-бетда).

ҚАЛБИНГИЗ ҚЎРИДАН БАҲРАМАНД БЎЛИБ...

Баҳор фаслининг аввалида ажойиб байрам — халқаро хотин-қизлар кунини нишонлаймиз. Саккизинчи март куни аёлларга гуллар совға қилишади, уларни табриклашади, лекин адолат юзасидан айтадиган бўлсак, ҳамиша шундай бўлиши керак.

7 март куни Алишер Навоий номли Давлат академик катта опера ва балет театрида Тошкент жамоатчилигининг хотин-қизлар кунига бағишланган тантанали йиғилиши бўлди.

Йиғилишни Ўзбекистон касаба уюшмалари федерацияси раисининг ўринбосари М. М. Тўлаганова очди.

Республика Вазирлар маҳкамаси ҳузуридаги Ўзбекистон Хотин-қизлар комитетининг раиси, «Саодат» ойномасининг бош муҳаррири Ҳ. У. Худойбердиева маъруза қилди.

Ўзбекистон хотин-қизлари жумҳурият ижтимоий ҳаётида фаол қатнашмоқдалар, унинг ривожланишига катта меҳнат ҳиссасини қўшмоқдалар. Бинобарин, меҳнаткаш сифатида аёлларни доимо шарафлаб келар эканмиз, кўпинча унинг асосий вазифасини — гўзал аёл бўлишдек, она бўлишдек муқаддас вазифасини унутиб қўямиз. Мамлакатимизда ҳозир рўй бераётган сиёсий ва иқтисодий ўзгаришлар хотин-қизларни ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиш, меҳнат, дам олиш, болаларни тарбиялаш учун нормал шарт-шароит яратиш масалаларини янада ўткирроқ қилиб қўймоқда.

Ҳозир, бозор муносабатларига ўтиш даврида ўрта ҳол ва кам таъминланган оилалар катта қийинчиликларни бошдан кечирадилар. Рўзғор ташвишларининг асосий оғирлиги хотин-қизларнинг елкасига тушади. Шу сабабли бундай оилаларнинг тирикчилигини барқарорлаштиришга оид ҳукумат тадбирлари билан бир қаторда, жамоат ташкилотларининг ҳам фаолиятини кучайтириш зарур. Биз хотин-қизларга ғамхўрлик қилар эканмиз, бу билан жумҳуриятимизнинг истиқболи тўғрисида ғамхўрлик қилган бўламиз.

Уй бекаси бўлган аёллар айни вақтда миллатлар ва элатлар ўртасидаги дўстликни мустаҳкамлаш, тинчлик ва тотувликни сақлаш учун ҳам кўп иш қилмоқдалар. Ўзбекистондаги миллионлаб хотин-қизлар бўлажак Бутуниттифоқ референдумида мустақил жумҳуриятлар иттифоқи учун овоз берадилар.

Хотин-қизлар барча меҳнаткашлар билан биргаликда миллионлаб ўзбекистонликлар учун баҳор ва янгиланиш байрами — Наврўзни кутиб олишга қизғин тайёргарлик кўрмоқдалар.

Тантанали йиғилишда Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов, Ўзбекистон ССР вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов, Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси М. И. Иброҳимов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи котиби А. С. Ефимов, Тошкент шаҳар партия комитетининг биринчи котиби А. И. Фозилбеков қатнашдилар.

(ЎзТАГ).

БАЙРАМИНГИЗ ҚУТЛУҒ БЎЛСИН, АЗИЗ ХОТИН-ҚИЗЛАР!

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг совет хотин-қизларига табрикномаси

Тенглик қоидалари, баҳорнинг бошланиши ва турмушнинг янгиланиши рамзи бўлмиш Халқаро хотин-қизлар куни — 8 Мартда биз анъанага кўра аёлларга қутлов ва миннатдорчилик сўзларини изҳор этамиз. Азиз оналаримиз ва рафиқаларимиз, опа-сингилларимиз ва қизларимиз, шонли меҳнаткаш аёллар ва оилавий саранжомлик бекалари бўлган сизларнинг номингиз жамики эзгу ва порлоқ умидлар билан боғлиқдир.

Халқларнинг турмушини барча яхши ишлар ва зафарларда сизларнинг сидқидил иштирокингиздан ажратиб бўлмайди. Сизларнинг ватан бахт-саодати йўлидаги меҳнат ва жанговар жасоратингиз одамлар авлодларининг хотирасида мангу яшайди. Ҳозирги кунда, ватан қийинчиликларни бошдан кечираётган пайтда, бутун турмушимизни янгилаш йўллари машаққат билан изланаётган пайтда ҳам тинчликка ва омон-эсонликка бўлган умидларимизни сизга қаратамиз, азиз хотин-қизлар. Сизларнинг донолигингизга, соғлом ақл-идроқингиз ва саховатингизга, меҳр-мурувватингизга, ҳозир жуда зарур бўлган иноқлаштириш ва бирлаштириш маҳоратингизга ишонамиз.

Мамлакатда хотин-қизлар ҳаракати кучайиб бормоқда. Аёл зоти ўз орасидан қобилиятли, истеъдодли раҳнамоларни етиштириб, сиёсатга тобора фаолроқ таъсир қилмоқда, жамиятнинг ақлий тараққиётида уларнинг ўрни ва аҳамияти ортиб бормоқда. Афсуски, оғир иш ҳам кўпинча аёлларнинг зиммасига тушмоқда. Жамият хотин-қизлардан қарздордир.

Коммунистик партия хотин-қизлар олдида турган муаммоларни устувор деб билиб ҳал этишни таъминлашни ўз вазифаси деб билади. Бу муаммоларнинг энг муҳимлари бозор иқтисодиётига ўтиш шароитида ижтимоий ҳимоялаш вазифалари билан, оналарнинг ҳуқуқий кафолатлари, касб-кор ва жамоат турмушида хотин-қизларнинг ўз иқтидорини намоён этиши вазифалари билан боғлиқдир. Хотин-қизлар учун муносиб шароитни яратиб бериш — фуқаролар тинчлиги ва миллий иноқликнинг, ҳар бир оила ва бутун кўп миллатли иттифоқимиз омон-эсонлигининг гаровидир.

Хотин-қизлар 17 март куни ўтказиладиган умумхалқ референдумида фаол қатнашишларига, ССР Иттифоқини сақлаб қолиш учун овоз беришларига ишонамиз. Шу тариқа хотин-қизларнинг умумий хонадонимизни ва ҳар бир оилани ҳимоя қиладиган салмоқли сўзи янграйверсин.

Азиз хотин-қизлар, шу байрам куни КПСС Марказий Комитети сизларга ва ёр-биродарларингизга сиҳат-саломатлик, меҳнатда, ўқишда, ижодда катта муваффақиятлар, тинчлик ва бахт-саодат тилайди.

И. КАРИМОВ, Ўзбекистон Президенти, республика Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби:

«Бизни капитализмдан сакраб ўтишга ўргатишган»

— Ислом Абдуғаниевич, сизнинг республикангизни баъзан «коммунистик қўриқхона» деб аташади. Ўзбекистонга берилган бундай баҳо қанчалик ҳаққоний ва унга сизнинг муносабатингиз?

— Биз коммунистик дунёқарашларнинг таянчи эканлигимиз, фикрлашимизда консерватизм ҳукмронлиги хусусида жуда кўп гапиришаяпти. Минтақанинг тарихини билгандан кейингина вазиятга тўғри баҳо бериш мумкин. Совет ҳокимиятининг ҳамма йилларида Ўзбекистон моҳият эътибори билан ўз давлатига эга бўлмаган. Зеро, биз капитализмнинг машаққатли босқичини четлаб социализмга ўтганимизни ҳамма жойда рўкач қилиб келишди. Аслини олганда унинг энг даҳшатли қиёфасини намоён қилдик. Ваҳоланки, бошқалардагига қараганда ёмон бўлмаган ҳақиқий социализм қурганлигимизга ишонтирмоқчи бўлишди. Бунинг устига тараққиётнинг нокапиталистик йўлини танлаган мамлакатлардан вакиллар таклиф этиб, бизнинг тажрибамиз мисолида уларни ҳам капитализмдан сакраб ўтишга ўргатиш саъй-ҳаракатлари бўлди. Энди қарасак, ҳаммаси ваҳшиёна бир нарса экан...

Қачонлардир Ўзбекистон мамлакатнинг пахта мустақиллигини таъминлаши зарур, деган фикр кўндаланг бўлиб қолди. Оқ олтин ниҳоятда шафқатсиз усуллар билан қўлга киритила бошланди. Бу йўлга ўтмаганларни четлатишди ва йўқотишди, уларнинг ўрнига «Етиб оламиз ва ўтиб кетамиз», «Беш йилликни икки йилда ўринлатамиз» дея итоаткорона қўл қовуштириб турадиганлар танландилар. Фақат дераза токчаларию томларга пахта экилмади, холос. Биз пахта мустақиллигини таъминладик. Ўзимиз эса қарам иқтисодиётга эга бўлиб қолдик. Ҳамма нарса бир мақсадга: пахтага хизмат кўрсатиш учун яратилаверди. Мана энди бизда товарлар етишмаяпти, ярмидан ортиқроғини четдан олиб келаяпмиз.

«Таянч» масаласига тўхталадиган бўлсак... ҳаммаси бемаънилик. Бизнинг ўлкамиз жуда қадимий маданиятга эга, у башариятга улуғ олимлар, мутафаккирлар, файласуфларни етказиб берган. Ана шундай тарихга соҳиб бўлган мамлакат, айтганча уни бир вақтлар бутунлай йўққа чиқармоқчи бўлишган, консерватив кучлар марказига айланиши мумкин эмас.

— Сиз ғоят нохуш манзарани тасвирлаб бердингиз. Ана шундай вазиятдан чиқиш йўли борми? Сизнингча, бундай йўл қанақа бўлиши мумкин?

— Ҳаққоний таҳлил этмай, ишлар аҳволини тўғри белгилаб олмай туриб вазиятдан чиқишнинг аниқ йўлини топиб бўлмайди. Биз худди шу йўлдан бораяпмиз. Ҳозирги кунда Ўзбекистоннинг миллий даромади, аҳолининг турмуш даражаси мамлакатда энг паст ўринлардан бирида, деб баралла айтмоқдамиз. Айни пайтда Ўзбекистон — жуда бой республика. Бизда ҳамма нарса бор. Биринчи томондан, баҳисоб ресурслар, яъни Менделеев жадвалидаги жамики унсурлар, иккинчи томондан эса ортиқча меҳнат ресурслари мавжуд, 600 мингга яқин киши доимий ишга эга эмас.

Буни ким тузатади? Биз велосипед ихтиро қилмаслигимиз, балки Шарқий Осиё мамлакатлари тажрибасидан фойдаланишимиз лозим. Биз яна беш йил чидаб туришга розимиз, аммо чет эл технологияси, техникаси, одамлар яшайдиган жойларга яқин гавжум корхоналарга эга бўлишимиз зарур. Биз иложи борича кўпроқ йигит ва қизларимизни илғор мамлакатларга юборишимиз керак, улар дунёни ўз кўзлари билан кўрсинлар, ўша технологияни ўзлаштириб олсинлар. Бироз чидашсин, ўша ерда ишлаб кўришсин, ҳар қалай бутунлай бошқа одамлар бўлиб қайтиб келишади...

— Демак, ишчи кучи экспорт қилинар экан-да?

— Ҳа, шундай. Бу масалада ҳеч қандай чеклашлар бўлмаслиги керак. Ҳар қанақа мафкурани, ҳар турли техника ва технологияни ўрганиш учун бораверишсин. Бизга агар пахта, хом ашё сотсак беш йил шипга қараб ётишимиз мумкинлигини айтишаяпти. Мен бундай фикрга мутлақо қўшилмайман, чунки ўз авлодлари тақдири ҳақида қайғурадиган бирорта мамлакат хом ашё ресурсларини сотиш ҳисобига кун кўрмаслиги керак. Хорижий мамлакатлар бизга ёрдамга келишга тайёр туришибди. Қарийб бир миллиард доллар ҳисобига етадиган таклифларимиз дастаси бор. Энг муҳими — қўшма корхоналар, келажакда бутунлай янги одамларни тарбиялайдиган заминни барпо этишимиз лозим. Ўшанда консерватизм, қолоқлик ҳақидаги ҳамма гап-сўзлар ўз-ўзидан барҳам топади.

— Шуниси ҳам борки, Шарқий Осиё мамлакатларида хом ашё ва меҳнат ресурсларидан ташқари иш энди бошланаётган пайтда бошқа бир жуда муҳим омил — биздагидан фарқ қиладиган ишлаб чиқариш муносабатлари ҳам бўлган-ку...

— Биз ўзимизнинг мулкчилик тўғрисидаги қонунимизда Ўзбекистонда мулкчиликнинг барча кўринишлари тенг ҳуқуқлидир, деб эълон қилдик. Ҳозирнинг ўзидаёқ янги тартиботларда фаолият юритаётган мустақил корхоналар бор. Вазирликларни концернларга айлантириш тадоригини кўраяпмиз. Мулкчиликнинг бошқа, яъни хусусий, акционерлик шакллари ҳам мустасно этилмайди. Бироқ мен расмийлаштиришни босқичма-босқич ўтказиш тарафдориман. Аввал бир босқични ниҳоясига етказиб, унинг афзаллигини кўрсатайлик-да, кейин бошқасига ўтайлик.

— Истиқболлар жозибали, албатта. Сиз Президент бўлгандан буён қандай аниқ ишлар амалга оширилди?

— Мен биринчи маротаба юксак минбардан туриб Ўзбекистонда 9 миллиондан зиёд киши бечораҳол кун кўраётганини, аҳолининг 47 фоизга яқинини алоҳида шарт-шароитга муҳтож болалар ташкил этишини, бизда ўлим мамлакат бўйича жуда юқори даражада бўлиб қолаётганлигини айтганман. Биз ҳақиқатни гапирганимиздан кейин одамлар орқамиздан эргаша бошлашди.

Аммо сўз бошқаю иш бошқа. Ер ҳақидаги фармон жуда катта вазифани ҳал этиб берди. Мен узил-кесил қилиб: пахта етиштиришни 700 минг тонна қисқартирамиз, дедим. Бу 250—300 минг гектар ер, деган гап. Иттифоқ маҳкамаларида, Давлат план комитетида масалани сиз нимани истасангиз, ёзиб қўяверинг, мен барибир бажармайман, деган қабилда ўртага қўйдим. Биз сўнгги нуқтага ўтганлигимизни тушунишганидан кейин бу масалаларни ечишга ёрдам бера бошлашди. 165 минг гектар майдон одамларга бўлиб берилди, деҳқонларнинг томорқалари қарийб икки баравар кўпайди. Одамларда қизиқиш пайдо бўлди. Ўз вақтида деҳқонларни инқилобга қандай қилиб жалб этишган? «Ер — деҳқонларга!» шиори ўртага ташланган. Ҳозир биз ҳар бир хонадонда тирикчилик ўтиши учун барча шарт-шароитни яратиб беришга интилмоқдамиз. Шахсий ёрдамчи хўжаликлар эгалари, яъни бўлажак фермерларнинг иттифоқини туздик. Бизда озиқ-овқатнинг 40 фоизи шахсий секторда етиштирилаяпти, унинг ери эса умумий суғориладиган майдоннинг атиги 6 фоизини ташкил этади. Бу йил бозорларимизда ҳар ҳолда у-бу нарса бўлди. 165 минг гектар асқотди...

— Ислом Абдуғаниевич, ўз республикангизда миллатлараро муносабатлар ҳолатига қандай баҳо берасиз?

— Фарғона воқеалари, шунингдек кейинги пайтларда

(Давоми 2-бетда).

АЛОҲИДА ЭМАС, БИРГАЛИКДА

Мамлакат Олий Кенгаши сессиясининг 7 мартдаги иш куни СССР Президенти М. С. Горбачевнинг нутқи билан бошланди. Давлат бошлиғи Федерация Кенгашининг яқинда бўлган мажлиси тўғрисида ахборот берди, шу муносабат билан Иттифоқимиздаги ҳозирги вазиятнинг бир қанча асосий жиҳатларига тўхталди.

Президент иқтисодиётимиз жуда оғир аҳволда эканлигини таъкидлаб, жумҳуриятлар ва минтақалар бундай аҳволдан якка-якка қутулишга уринишга интилаётганликларини ва бу жуда катта хато эканини айтди. Аҳвол шундайки, деди М. С. Горбачев, биз оғир вазиятдан бир-биримиздан ажралиб эмас, балки биргаликда ҳаракат қилгандагина қутулишимиз мумкин. Нормал хўжалик алоқаларини тиклаш лозим, деб сўзида давом этди у. Мамлакатни феодал тарқоқликка олиб борувчи сиёсат иқтисодиётга, ижтимоий соҳага ёмон таъсир қилди.

Президент СССР Олий Кенгаши аъзоларини совет иқтисодиётини бозор муносабатларига ўтказишга кўмаклашувчи қонун лойиҳаларини кўриб чиқишни кечиктирмасликка чақирди. У парламент аъзоларининг саволларига жавоб қайтарди.

Эрталабки мажлисда СССР Хавфсизлик Кенгаши таркибига таклиф этилган номзодларни кўриб чиқиш бошланди.

(ТАСС).

Водийларни яёв кезганда...

ТОМОРҚАЧИЛАР УЮШДИЛАР

САМАРҚАНД. Большевик районидаги Ильич қишлоқ кенгаши қошида деҳқонлар уюшмаси тузилди. Қисқа вақт ичида унинг аъзолари сони 300 кишидан ортиб кетди.

ХАЛҚ депутатлари Ильич қишлоқ кенгаши 128 гектар ер майдонини томорқачиларга бўлиб берди, лекин бу ҳали ер ўзининг асл соҳибини топди, деган гап эмас. Чунки айрим жойларда томорқа учун берилган майдонларнинг умри бекор ўтаётир.

Қишлоқ кенгашида бундан тегишли хулоса чиқариб, деҳқонлар уюшмаси тузишга қарор қилинди. Уюшма ер ва томорқачи фойдасига хизмат қиладиган кенг ваколатларга эга. Бинобарин, у хўжалик юритиш учун деҳқонга давлатдан қарз ундириб беради. Техника, сув, ўғит таъминотида кўмаклашади. Етиштирган маҳсулотини истаган бозорида сотиш кафолатини таъминлайди. Бунинг учун транспортдан қарашади. Борди-ю томорқачининг ортиқча ташишга тоби бўлмаса, келишувга мувофиқ тайёрлов идоралари ёки қайта ишлаш корхоналари уюшма воситалигида шартнома боғлаб, маҳсулотни пайкалнинг ўзидан сотиб олади.

Шуни таъкидлаш кераки, буларнинг ҳаммаси ихтиёрийлик асосида қурилади. Зеро, ернинг ҳақиқий соҳиби томорқачи, яъни деҳқондир. Уюшмага аъзо бўлиши учун улар 15 сўм бадал тўлайдилар, бу маблағ қалиги меҳнаткашнинг давлат банкидаги ҳисобига ўтказилади.

Холмуҳаммад НУР,
«Халқ сўзи» мухбири.

«ХИВА ТОНГИ»

ХОРАЗМ. Хива шаҳри ва райони муштарийларининг «Коммунизмга» рўзномаси эндиликда «Хива тонги» номи билан чиқа бошлади.

БУНДАЙ тўхтамга дабдурустдан келингани йўқ. Давр руҳи рўзнома номини ўзгартиришни тақозо этаётганини муштарийларнинг кўпчилиги тушунди ва қўллаб-қувватлади. Улар «Рўзнома қандай номлансин?» мавзуидаги анкета сўровларига Хива ҳаёти билан боғлиқ ном бериш истагини билдирдилар. «Хива тонги» бу йил ўзининг 60 йиллигини нишонлайди.

Ш. МАШАРИПОВ.

«МАЪРИФАТНОМА» НАВОИЙДАН СУЗЛАЙДИ

НАМАНГАН. Бу ердаги 40-ўрта мактабда ҳазрат Навоийнинг 550 йиллигига бағишлаб деворий хабарнома чиқа бошлади.

МАКТАБНИНГ она тили ва адабиёт фани тўгараклари қатнашчилари тайёрлаётган бу «Маърифатнома»дан «Навоий йили — маърифат фасли», «Етти гўзал таровати» сарлавҳали мақолалар ва буюк аллома ҳикматномаларидан намуналар ўрин олган. Айрим ғазалларининг эски ўзбек имлосида ёзилгани эътиборга моликдир. Ҳозир мактабда бу имлони бемалол ўқиб, ёза оладиганлар кўп.

Адабиёт ихлосмандлари ҳафтаномани буюк боболарининг қутлуғ тўйигача канда қилмай чиқариб турадилар.

Ж. ТОШПЎЛАТОВ,
жумҳурият халқ таълими аълочиси

ЎҒЛОНЛАР ХОТИРАСИ

ҚАШҚАДАРЁ. Косон шаҳридаги Грибоедов, Кутузов, Экскаваторная, Чехов, Гулистон деб номланиб келган кўчалар эндиликда Тўра Сулаймонов, Анвар Фармонов, Азамат Жўраев, Исроил Бомуллаев, Расул Тонготаров номлари билан аталади.

ШАҲАР кенгаши қошидаги жойларни номлаш ва номларни қайта кўриб чиқиш комиссияси байналмилалчи жангчилар хотирасини абадийлаштириш мақсадида шундай қарорга келди. Умуман шу райондан 13 ўғлон афғон урушида ҳаётдан кўз юмди. Район комсомол комитети улар хотирасига ёдгорлик ўрнатишга қарор қилди. Ёшлар ташкилотлари шанбаликлар ўтказиб, ёдгорлик фондига 10 минг сўмдан зиёд маблағ ўтказдилар.

И. УСМОНОВ.

ПЕШТАХТАЛАР ОРТИДА

СИРДАРЁ. Вилоят чекистлари ва Гулистон шаҳар БХСС бўлинмаси ходимлари К. Медарова мудир бўлган дўконнинг пештахтаси ортига назар ташладилар.

ДЎКОНДА аҳоли талаби катта бўлган 3 минг сўмлик моллар яшириб қўйилганлиги ошкор бўлди. Бу ерда ГДРда ишлаб чиқарилган 150 дона аёллар колготкаси, маҳаллий саноат корхоналарида тайёрланган 2.015 жуфт болалар колготкаси, Белоруссияда тикилган аёллар жемперлари ва бошқа кўпгина маҳсулотлар бор эди.

А. ҒУЛОМОВ.

ЎЗБЕК АЁЛИНИНГ ҚУВОНЧ ВА ТАШВИШЛАРИ

(Боши 1-бетда).

Улар эрталаб уйдан ишхонага, кечқурун эса ишхонадан уйга шошадилар. Назаримизда хотин-қизлар «уй» ва «ишхона» аталмиш қарама-қарши дарвозалар ўртасида бетиним улоқтирилаётган футбол коптогига ўхшаб кетадилар. Яна уй-рўзғор ташвишлари, болалар тарбияси, кир ювиш, овқат пишириш, меҳмон кутишлар ҳам... аёллар зиммасида. Улар ҳаммасига чидашади, ҳаммасига улгуришади. Тирикчилик ўтказишнинг қонун-қоидалари уларни конвейер усулида ишлашга ўргатиб қўйган.

Вақтлари ҳамиша зиқ. Шунинг учун ҳам хотин-қизларимиз қисқартирилган иш кунларини ва иш соатларини интиқлик билан кутишади. Иншооллоҳ, уларнинг умид ва орзулари амалга ошгай...

(Давоми 3-бетда).

«БИЗНИ КАПИТАЛИЗМДАН САКРАБ ЎТИШГА ЎРГАТИШГАН»

(Боши 1-бетда).

рўй берган бошқа тартибсизликлар — буларнинг барчаси турли миллат одамларида бир-бирларига ишончсизлик пайдо қилди. Шундай бўлинишига ким сабабчи? Мен ҳозир аниқ-равшан қилиб айтаман: жамики номаъқулчиликлар маркази республикамиз чегарасидан ташқаридадир.

Бозор муносабатларига ўтиш даврида иттифоқчи республикалар қил устида турришлари кимгадир керак бўлиб қолганга ўхшайди... Ҳа, исталган пайтда аралашиш ва ўз билганларича ҳал этиш учун қулай вазият.

— Кейинги пайтларда Туркистон иттифоқи ҳақида кўп гапиришяпти. Ўтган йил ёзида Олмаотада Туркистон республикалари раҳбарларининг учрашуви уюштирилганидан кейин бу ҳақдаги овозлар айниқса кучайди...

— Мен Олмаотадаги учрашувимиз мантиқий ва холисона бўлди, деб ҳисоблайман. Биз бир-биримиз билан иқтисодий жиҳатдан боғланмасдан туриб ёнма-ён яшай олмаймиз. Ҳозирги пайтда чап қўлимиз билан ўнг қулоғимизни қашиётганга ўхшаймиз. Бизнинг хом ашёларимиз заазига Қозоғистондан олиб келиш мумкин бўлган ғалла беш нуқтадан ташилаяпти. Нима учун?

Нега деганда Давлат план комитетига керак бу. Маҳкамада ўтиришади-да, озгинасини Украинадан, бунчасини Олтойдан, мана бу қисмини Қозоғистондан оласан, дейишади... Агар ҳамма нарса табиий қонунлар асосида рўй бераверса, у ҳолда Давлат план комитетининг нима ҳожати бор? Маълум бўлишича, бошқа орқа томони мавжуд экан. Улуғ Турон давлатини барпо этиш ғояларини илгари сураётган одамлар топилиб қолишди. Улар ўз навбатида бизнинг учрашувимиздан ана шундай кайфиятни уйғотиш учун фойдаландилар. Тожиклар эса ҳозирданоқ Ўзбекистондек йирик республика уларнинг манфаатларини камситиб қўйишидан хавотирланишмоқда. Қирғизистонда бўлиб ўтган можаро бирор нарсанинг маъносини англатмайдими? Тарих ғилдираги орқага қайтмайди. Биз Ўрта Осиё ва ҳамдўстлик тўғрисида гапиришимиз мумкин. Бу минтақада республикалар ўртасидаги чегаралар— жуда қалтис масала. Бир вақтлар бундай чегара, айтиш мумкинки, сунъий равишда ўтказилган эди.

Мен Қозоғистон ҳозирги пайтда ижобий, жипслаштирувчи ўрин тутаётгани ҳақида гапириб ўтишим лозим. Бундай ташаббус ҳар қандай қўллаб-қувватлашга ва эътирофга лойиқ.

— Республиканинг лиги парламентида оппозиция пайдо бўлди. Сиз уни ҳис этаяпсизми? Парламент ишига бунинг ёрдами тегаяптими?

— Агар у ўз фикри, тушуниши, истиқболига эга соғлом оппозиция бўлганида, мен табриклаб, қўллаб-қувватлардим. Бироқ ўзим тўқнаш келган, баҳслашган одамлар ҳақида гапирадиган бўлсак, узил-кесил хулоса чиқариш мумкин. Уларнинг аксарияти ҳокимиятга интилаяпти. Иссиқ жой берсангиз, тинчиб қолишади, халқ ғамини ҳам унутиб юборишади. Кейин ҳозиргидан баттар консерваторларга айланишади. Кўпроқ ғитмирлик қилаётганлари бир пайтлар тузум томонидан инкор этилганлар, улар эндиликда «демократизм», «фикрлар хилма-хиллиги» баҳонасида яна бош кўтармоқдалар. Бундай тоифадагилар мазкур тузум билан курашар эканлар, агар имкон берилса бажонидил яна ўшанга қайтишга ва ҳаммасини унутиб юборишга тайёр.

Бироқ, менинг назаримда, яна бошқа, оппозиция эмас, балки тўда бор. Булар яшашни, ишлашни, агар билсангиз, ижод қилишни истаётган ёшлардир. Улар қалбакиликка тоқат қилишолмайди, улар депутатлар орасида икки маротаба қамоқда ўтириб чиққанларни, ҳалол яшамаётганларни, тили бошқаю иши бошқа кишиларни кўриб турishибди. Шунақаларни ҳеч ҳазм қилишолмаяпти. Бундай ёшларга қулай шарт-шароит яратиб берилса, улар жамиятимиздаги ҳал қилувчи ўринларни эгаллаб олган бўлардилар.

Жаҳондаги бирорта парламентда худди биздагидек бозор бўлмайди. Парламентдаги ўринлар учун партиялар кураш олиб борсалар, қандайдир тартиб кўзга ташланади. Бордию ҳар бир депутат уни, овозини ким сотиб олишини кутаётган бўлса, бу ниҳоятда даҳшатли. Ана шундай парламентнинг қўлидан ҳар нарса келиши мумкин. Шунинг учун ҳам мен жамики ғоялар, ижтимоий қатламлар ва манфаатлар мужассамланган парламент тарафдориман.

А. АЛИМОВ, А. НУРСАЛИЕВ.

(«Комсомольская правда» рўзномасининг 1991 йил 7 март сонидан).

«Халқ сўзи» ижоботи

ТУРФА ОДАМЛАР, ТУРФА ФИКРЛАР

Муҳтарама Улуғ қизининг рўзномамизнинг 19 январь сонида босилган «Бахт ўз уйингдан бошланади» мақоласида жамиятнинг оғриқли нуқтасига айланган муаммо — хотин-қизларнинг оналик, бекалик масъулияти ҳақида фикр юритилгани ёдингиздадир.

Таҳририятимиз мазкур мақоладаги мулоҳазалар, эътирофлар, таклифу тилаклар баҳсида анча мактублар олди. Рўзнома чиқишларига бефарқ қарамай, фикр-мулоҳазаларини ёзиб юборган дўстларимизга, зиммамиздаги масъулиятни ҳис этган ҳолда, ташаккур билдирамиз.

Бугун ана шу кўнгиллар акси садоларидан намуналарни эътиборингизга ҳавола қилдик. Хатларни атайлаб шарҳламадик, чунки ижтимоий тартиботларимизга ҳар ким ўз ҳолича хилма-хил баҳо бераётган бугунги кунда хотин-қизларнинг жамиятдаги аҳволига ҳам турлича талқинлар мавжуд. Бироқ аёл бахти, оила саодатининг табиат ва жамият тараққиётидан узилиб кетолмайдиган жиҳатлари борки, охир-оқибат ҳамма уларни англаб етиб тан олмагунча, тўғри йўлга тушиб бўлмайди.

Азиз муштарий, баҳсимиз узоқ давом этади. Мана бу мактублардаги фикрларни ақл торозисида ўлчаб, донию сомонини ажратиш сизларга ҳавола.

ҲАЁТНИНГ ИБТИДОСИ — ОНА

«Халқ сўзи»нинг 19 январь сонини ўқир эканман, эрга ҳурматсизлик (эркаклар тушунчасича) оқибатида келадиган қўйди-чиқдилар, ўз-ўзига ўт қўйиш, бола тарбиясининг бузилиши каби жамиятимизни чулғаб олган жирканч иллатлар илдизи қаерга бориб тақалиши тўғри кўрсатилганлигига иқрор бўлдим. Ҳақиқатан биз, эрлар, хотиним фалон жойда ишлайди ёки илғор фалончи дея керилишдан уялмоғимиз лозим. Бу билан ҳеч ким аёлларни уйга қамаб қўй, демоқчи эмас, балки булбулнинг юмуши наво ила дилни яйратиш бўлгани каби, аёлнинг ҳам биринчи навбатдаги вазифаси эрга, ўзига қараш, бола тарбиялаш, рўзғор ишларини уддаламоқ бўлиши лозим. Шунга шароит яратмоқ керак. Ундан кейингина баҳоли қудрат бошқа ишга марҳамат, демоқчимиз, холос.

Ростми-ёлғонми, Японияда саккиз йил ўқитувчилик қилган аёл судда гувоҳликка кўрсатилмас экан, чунки унинг асаблари анча нозиклашган бўлади. Ёки қиз бола турмуш қургач, ишнинг сифати бузилмаслиги учун корхона ўз ҳисобидан истеъфога чиқарар экан. Мен аёлларимизнинг иззат-нафсига тегмоқчи эмасман, аммо тан олиш кераки, бирламчи, аёл шунча юмушни рисоладагидек адо этиши мушкул. Ҳозир ҳам руҳан, ҳам жисмонан зўриқиш туфайли Она вужудининг емирилиши юз бермоқда. Қўшиқларда куйлаганимиздек, ҳаётнинг ибтидоси — онанинг бугунги аҳволини инсоният мафкурасининг таназзулга юз тутиши, деб тушунишимиз лозим.

А. НИЗОМОВ,
табиатшунос.

ҲАВАС УЧУН ИШЛАЯПМИЗМИ?

«Бахт ўз уйингдан бошланади» мақолангизни ўқиб, фикримизни баён этишга жазм қилдик. Айрим аёлларнинг аянчли аҳволлари ҳақида куйиниб, улар уйда ўтириб, бола тарбияси билан шуғулланишлари керак, деб ёзибсиз. Сизнинг фикрингиз маъқул, аммо биз — газетхонларни бир нарса ранжитди. Сиз нима учун умрингизни бекор ўтказиб, институтда ўқидингиз? Нима учун уйда бека бўлиб ўтирмай ишлаяпсиз? Сизнингча, аёллар ишламай, уйда ўтиришсин! Шундайми?

Аёллар давлат корхоналарида ҳавас учун ишлаяптиларми? Иссиқ пахтазорда ҳавас учун пахта теришаяптими? Эркаклар қаерда? Ахир, оиласида қийналиб, болаларини боқиш, кийинтириш учун маблағи етишмаганлиги учун ишлаяпти-ку! Кўпчилик оилаларда эрнинг топгани фақат ейишга етади. Шунинг учун аёл ишлайди. Унинг иш соатларини камайтириш лозим. Эркакларнинг эса иш ҳақлари оширилса, мақсадга мувофиқ бўлар эди. Шундагина аёл ҳаётда қийналмайди, уйда ўтириб, бола тарбияси билан шуғулланади.

Ўйлаб қаранг, аёллар ишламайдиган корхона қолибдими? Магазин мудирларининг, раҳбарларнинг хотинлари уйда ўтирадилар, улар ҳаётнинг аччиғини татимаганлар. Ҳамма аёллар ҳам уйда ўтиришни орзу қиладилар. Шу кунги турмушимизга кўниб, чидаб, болаларини боқиб, уйда ўтирган аёлларимиз ҳам йўқ эмас.

«Эркин ҳаёт»га етиб келгунга қадар қанча қиз ва аёлларимиз ҳаётдан кўз юмдилар, ваҳшийларча ўлдириб юборилдилар. Ҳ. Ҳ. Ниёзий нима учун курашди? Нурхонлар, Гулсаралар, Турсуноийлар ким учун курашдилар? Сиз ва биз учунми? Ёки улар ҳам ҳаётда «турғунлик йиллари»ни бошдан кечирдиларми? Аёллар яна паранжи-чачвонларга қайтишлари зарурми? Халқ учун, юрт учун ишлаётганларнинг ҳурмати қаерга кетди? Улар меҳнатининг баҳоси шуми? Мактубнинг жавобини кутамиз.

Наманган шаҳридаги 14-ўрта мактабнинг ветеран ўқитувчилари: НУРМИРЗАЕВА М., ЖЎРАЕВА Ж., ХЎЖАМБЕРДИЕВА, ҚАЮМОВА М., ЖЎРАЕВА М.

ЭРЛАРИМИЗНИНГ МАОШИ КЎПАЙТИРИЛСА

Ҳурматли Муҳтарама Улуғова! Мен «Бахт ўз уйингдан бошланади» деган мақолани қайта-қайта ўқиб чиқдим. Унда айнан хотин-қизлар кўнглидаги гапларни ёзгансиз. Ҳақиқатан ҳам ҳозирги муҳтарам оналаримизга, хотин-қизларимизга қийин. Бир вақтлар аёллар ишламаган, лекин турмуш ўртоқлари уларни ҳурмат қилган ва эъзозлаган. Она бола тарбияси билан вақтида шуғулланган, кийинтирган, яхши таомлар пишириб берган, аллалаб ухлатган. Ўша даврдаги қизлар ва йигитларнинг икки юзидан қон томиб турган, билакларида эса Фарҳоднинг, Шириннинг кучлари бўлган. Булар ҳаммаси онанинг тарбиясига боғлиқ. Ҳозир-чи, болаларимизга қарай олмаймиз. Бир ёшига етар-етмас боғчаларга берамиз. У ерда бола худди қамоққа тушгандай ушланиб турилади. Қани бу аҳволда фарзанднинг онага меҳри? Шундай оналар борки, боғчаларга вақтида бориб боласини олишмайди.

Ўтмишда аёллар уйда ўтиришган, кечқурунлари ён қўшнилар бир-бирлариникига киришган, суҳбатлар қуришган, меҳр-оқибатли бўлишган. Уй юмушлари, ўзларига қараш, ўсма қўйиш, кўзга сурма тортиш, бола тарбияси билан шуғулланганлар. Оилада тинчлик-тотувлик ҳукм сурган, бунчалик қўйди-чиқдилар учрамаган. Фоҳиша аёллар ҳам бўлмаган, бўлганда ҳам уларни қаттиқ жазолашган.

Мир Алишер Навоийни ҳам бизга ўхшаган она туққан-ку, Бобурни-чи, Фурқатни-чи? Нодирабегимларни ҳам бизга тақдирдош, кўзларида ишонч нурлари порлаб турган она дунёга келтирган. Лекин у оналар билан бизнинг ўртамизда ер билан осмонча фарқ мавжуд. Менинг шахсан шундай истагим бор: агар эрларимизнинг ойлик маошларини кўпайтиришса, биз уйда ўтириб болаларимизни ақлли, одобли, ҳаёли, мард қилиб тарбиялашга ҳаракат қиламиз. Ҳозир қаерга борманг, пешқадам аёлни учратасиз. Дала ишидан ҳориб-чарчаб келган ва кечаси тинмай кир ювишу нон ёпиш билан овора бўлган онанинг кўнглига эрга дилхушлик қилиш сиғармиди! Атир-упалар ўрнига аёлдан турли заҳарлар ҳиди анқиб турганда-я!

Мен оддий ўқитувчиман. Кунига ўртача тўрт-беш соат дарс ўтаман. Ундан ташқари дафтар кўриш, конспект ёзиш ҳам бир неча соатимни олади. Беш фарзандим бор. Ростини айтсам, уйда ўтириб, ҳеч қаерда ишламайдиган дугоналаримга ҳавасим келади. Чунки улар ишламасалар ҳам мендан яхши кийинишади, эрлари топган-тутганларини икки қўллаб тутқазишади. Менга ўхшаган аёллар эса ҳам ишлаб ойлик олишади-ю, ҳам эрларидан таъна-маломат эшитишади.

Қанийди, аёлларимиз оғир меҳнатдан озод бўлиб, биринчи навбатда уй-рўзғор юмуши, бола тарбияси билан шуғулланишса!

Мақсадой РАМАЗОНОВА,
Сариосиё районидаги 77-мактаб ўқитувчиси.

АЁЛ РОБОТ ЭМАС

Мен оддий врач сифатида Ўзбекистонда, аниқроғи — ўзим истиқомат қилиб турган райондаги аёлларнинг яшаш шароити ҳақида фикримни айтмоқчиман.

1988 йил июль ойидан Марҳамат райони электротехника заводида цех врачи вазифасида ишлай бошладим. Аҳвол билан таниша борганим сайин бу ерда ишлаётган аёлларга дил-дилимдан ачиндим. Корхонада асосан пластмассадан буюмлар тайёрланади. Цехлар зарарли ва зарарсизларга бўлинган. Менга қолса, уларнинг ҳаммасини зарарли деб ҳисоблардим. Бечора аёллар қабулимга қўллари, уст-бошлари кирлиги, қорамойлилигидан уялиб-тортиниб, касаллик мажбур қилгани учун зўрға келишарди. Уларнинг кўпчилиги камқон. Кечки сменада ошхона ишламайди, уйдан овқат олиб келишади. Асаблари бўшашган, салга жаҳллари чиқади. Фикрларини тушунтириб бўлмай, йиғлашга тушишади, касаллик варақаси очишни талаб қилишади. Баъзи цехларда шовқин кучли. У ерда ишловчилар айниқса кўп касал бўлишади. Бу — механика цехи. Ишловчилардан кўпчилигининг боши оғрийди, буйраги касал, чунки улар кунига 8 соат темир стулларда ўтиришга мажбур. Пластмасса цехига кирган одам нафас ололмайди. Лекин ишчиларнинг кўпчилигини, яъни 110 кишидан 80 га яқинини аёллар ташкил қиладилар. Улар орасида камқонлик, жигар, нафас йўллари, ошқозон-ичак, тери касалликлари энг кўп учрайди. Ҳомиладор аёллар ўртасида бола ташлаш ҳолларини ҳам кўрганман. Бир аёл олдимга йиғлаб келди, бир неча йилдан бери шу цехда ишлаётгани, икки марта бола ташлагани, ҳозир яна иккиқат эканлигини айтиб, маслаҳат сўради. Уни бошқа цехга ўтказишга ёрдам бердим. Яна бир неча ҳомиладор аёллардан ҳам бошқа цехда ишлашни илтимос қилдим, ўзлари кўнишмади. Чунки уларнинг ойлик иш ҳақи камайиб кетарди. Аслида, қонун бўйича ҳомиладор аёлни енгилроқ ишга ўтказиб, 70 процент миқдорида ойлик маош сақланиши керак. СССР Соғлиқни сақлаш вазирлигининг 1982 йилги буйруғига асосан завод ва фабрикаларнинг соғлиққа зарарли цехларига умуман аёл киши қабул қилинмаслиги керак. Бу корхонада ишловчи хотинларнинг кўпчилиги ёшлар, лекин улар ўз ёшларидан анча улуғ кўринадилар, сочлари эрта оқара бошлаган. Бунинг сабаби фақат оилавий шароитгагина боғлиқ эмас, деб ўйлайман.

1989 йил охирида районимизда уч нафар аёл ўзини осган, шундан иккитаси шу заводда ишларди. Менинг гапларимдан хулоса чиқаришга шошилманглар, ўша аёлларнинг оилавий шароитлари ҳам унчалик яхши эмасди.

Мен аёлларнинг қўллари қорамойга бўлғанмаслигини, оппоқ, озода бўлишини, сочлари чиройли таралиб, эгнида оғир оқ халат эмас, озода, чиройли либос бўлишини истайман. Шундай заводда ишлаш ўрнига қанийдики, маиший хизмат уйларида, тикувчилик, тўқувчилик корхоналарида ишлашса...

ХОЛИСХОН.

ТАҲРИРИЯТДАН: Юқорида келтирилган турфа фикрлар мажмуасига нима дейсиз, азиз муштарий! Келинг, муҳокамаю мулоҳазани давом эттирайлик.

Гапнинг очиғи

БАЙРАМ ҚУВОНЧ ЭМАСМИ?

Улуғ айём кунларида катталарни, қавм-қариндошлару ёр-биродарларни йўқлаш халқимизнинг азалий одати. Халқаро хотин-қизлар куни — 8 март арафасида кўп йиллик қадрдоним хонадонига ташриф буюрдим. Каттакон хона ўртасига ўзбекона кенг қилиб дастурхон ёзилган. Илгари пайтлар бўлганида «тўкин», «серфайз», «маъмур» деган тавсифларни қалаштириб, мақтовини роса ўрнига қўйган бўлардим. Бу гал маълум сабабларга кўра бундай таърифга ҳожат йўқ.

Дилдан чақчақлашиб ўтирдик. Гап халқаро ҳаётдаги воқеалару турмуш муаммолари ҳақида борди. Ростини айтсам, баҳс-мунозаралар, тортишувлар, дунё ташвишларига доир суҳбатлардан чарчаган эканманми, касб-корим тақозоси билан гурунг йўналишини турмушнинг амалий томонларига буриб юборишга уриниб кўрдим.

— Байрамларга, хусусан 8 мартга қандай қарайсиз!— деган савол билан даврадагиларнинг ҳар бирига мурожаат этдим. Мана, уларнинг жавоблари:

Т. Тўраxонова, савдо ходими: Биласизми, кейинги икки-уч йилдан буён байрам яқинлашаверса, юрагим теракнинг баргидек титрайдиган бўлиб қолди. Таниш-билишлар, ошна-оғайнилар кўп. Совғага бирор нарса топиб бер деб, ҳолижонимга қўйишмайди. Мен эса хижолатдаман. Назаримда, байрамларимиздан дам олиш кунининг ўзи қолди, холос.

Лолахон, уй бекаси: — Миллий байрамимиз — Наврўз қайта туғилгани жуда яхши бўлди. Унинг аҳамияти олдида 8 мартнинг қадри бироз пасайгандек. Умуман олганда мен учун уйга бирор танқис буюм ёки тансиқ таом тайёрлаш учун масаллиқ келган куни катта байрам бўлади.

Гавҳар, қизлари: — Мен 8 март байрамини яхши кўраман. Сабаби, бир кун бўлса-да, эркаклар аёлларни ҳурмат қиладилар, эъзозлайдилар.

А. Аббосова, меҳмон: — Рости, бирорта байрам яқинлашиб келаверса юрагимда эркакларга нисбатан ачиниш пайдо бўлади. Нега дейсизми? Совға-салом, дастурхонга дурустроқ егулик топиш керак. Дўконларда эса ҳеч вақо йўқ.

М. Саидхонова, меҳмон:— Мен умуман байрамларга қарши эмасман. Фақат ҳозиргига ўхшайдиганлари керакмас. Турган-битгани ташвиш, хижолатпазлик. Турмуш ташвишлари нуқул байрам арафаларида эмас, ҳатто бегим кунлари ҳам эркак ва аёлни қийнаб юборди.

ХОТИМА ЎРНИДА: Баҳор байрами, гўзаллик байрами, озодлик байрами дея таърифу тавсиф бериб келинган 8 мартни 55 маротаба кутиб олишим. Бир бор хорижда (1969 йил, ГДР) ҳам нишонлаганман. Негалигини билмайману, бу гал одамлар чеҳрасига разм солишга, қувонч излашга уриниб кўрдим. Кўтаринкилик сезмадим. Байрам кайфияти йўқ. Нега шундай бўлаапти! Шўролар давлатининг етмиш тўртинчи йилига келиб байрам одамлар учун қувонч эмас, бир дунё ташвишга айланиб қолди-а!!

Т. МИРҲОДИЕВ.

ХЎЖАЛИК ҲИСОБИ ШАРОФАТИ

Чирчиқдаги — Ўзбекистон қийин эрийдиган ва ўтга чидамли металлар комбинатида электр қуввати сарфи камайди. Бунда хўжалик ҳисобига ўтиш ёрдам берди. Корхонада бош энергетика хизмати билан цехлар ўртасида шартнома муносабатлари жорий этилган. Энди энергияни ўйламай сарфлайвериш чўнтакка зарар бўлиб қолди. Энергия учун ҳақ комбинатнинг «умумий чўнтаги»дан эмас, балки цех бюджетидан тўланмоқда.

Гул бозорида мусоҳаба

САЙИЛ ҲАМ САЙИЛ, САРГАРДОН ҲАМ...

Гул бозорида сотувчилар жуда хурсанд, олувчилар эса... Улар ҳам қимматроқ бўлса-да, совға учун гул олганлари боис, елкаларидан тоғ ағдарилгандай. Дўконларда асосан хонадонга кўргазма учун қўйиш мумкин бўлган буюмлар, хотин-қизлар айни зориқиб кутган, излаган нарсаларни сўроқлаш беҳуда... Тўхтанг, сайил ҳам сайил, саргардон ҳам, дейдилар. Тушкун кайфиятни кўнгилдан сидириб ташлаб, айём арафасида мухбиримиз М. Маматхонова танишу нотанишларга битта савол билан мурожаат этди:

— 8 мартнинг байрам қилинишига Сиз қандай қарайсиз?

Ҳафиза НАСРУЛЛАЕВА, ядро физикаси институтининг илмий ходими:

— Мен 8 мартнинг хотин-қизлар озодлиги, эркаклар билан тенг ҳуқуқлилиги байрами деб аталишига, бу ёлғон ва алдов ниқоби остида меҳнаткаш аёллар ҳаёти ночорлигича қолаётгани учун ҳам қаршиман.

Лекин... лекин йил бўйи узлуксиз меҳнат, рўзғор ва тирикчилик ташвиши билан чарчаган аёлга эътибор, миннатдорчилик туйғуларининг изҳор этилиши сабабли бу кунни байрам қилса арзийди. Ҳозирги замон аёли 8 мартни нишонлайдими-йўқми, бу санани байрам сифатида кўнглига сиғдира оладими ёки аксинчами — унинг ўзига ҳавола.

Жуманазар БЕКНАЗАР, шифокор, жарроҳ:

— Мен бу кунни байрам қилинишига қаршиман. Чунки ҳар бир муҳим сана ё табиат ва коинот ҳодисалари билан, ё тарихий воқеалар билан боғлиқ бўлиши керак. 8 март эса байрам деб ҳеч қандай асоссиз тиқиштирилган. Шу сабабли у халқ руҳига сингимаган. Севинч, кўтаринки руҳли байрам эмас, совға олиш (ҳаммагаям насиб этавермайди, лекин) маросимига айланиб қолган.

Бу кун — жимжимадор ниқоб. Чунки ижтимоий тартибларнинг ўзида инсонга, аёлга нисбатан ҳурмат йўқ. Шунинг учун жамиятимиз асосларига путур етаяпти.

Баҳодир ИСРОИЛОВ, самарқандлик тижоратчи:

— Аёлларга ёруғлик билан бирга заҳмат ҳам берилди. Хотин-қизларга эҳтиромни қонунлаштириб бўладими? Уларга нисбатан 365 кун эътибор керак. Асфальт қуяётган ёки елкасида зилдай кетмон билан ариқ қазишга кетаётган аёлга: «8 март — озодлик байрамининг муборак бўлсин!» — дейишнинг нима маъноси бор?

Собир ХОЛДОРОВ, байналмилал жангчи:

— Ҳар сафар уйга қайтганимда, энам (онам) мени кўзида ёш билан кутиб олади. Ўша маҳал аёл учун ўз фарзандини соғ-омон кўришдан ҳам ортиқ қувонч йўқ экан-да, деб ўйлаб қоламан.

Келинг, биз ҳам оналаримиз, опа-сингилларимиз ҳолидан фақат байрамларда эмас, ҳар куни, ҳар фурсат хабар олайлик.

Мардон УМИРОВ, қурувчи:

— Қанақа байрам? Байрам табиий бўлиши керак. Оммавий мажбурий тадбирлар кўнгилга урди. Фарзанд туғилиши, баҳор байрами, ҳосил тўйи, ўзинг истаган касбга эга бўлиш... буларни байрам қилиб нишонлаш мумкин.

Мана шу етмиш йил давомида байрам нишонлашларга кўр-кўрона сарфланган маблағни турмуши оғир, қийин ишларда банд бўлган хотин-қизларга моддий ёрдам қилиб берилса, фойдали бўларди. Аслида, тантаналар, маросимлар ҳам барча учун эмас. Шаҳарларда оммавий ичишлар шу байрамлар сабабли бошланган.

Қутлибека РАҲИМБОЕВА, шоира:

— 8 мартни нишонлаш хотин-қизларни ҳимоя қилиш мақсадида бошланганди. Энди эса бахтиёрлиги, озодлиги тантанасининг намойишига айланиб қолди. Менимча, бу куннинг аввалги мазмунига қайтиш зарур.

Концертлар балким керакдир... Лекин мажлислар ўрнига хотин-қизларнинг истаклари, талабларини имкониятли идоралар ходимлари тингласалар, ёрдам кўрсатсалар... Қишлоқларга борсангиз, бечора аёлнинг додини эшитадиган одам йўқ.

Мана ҳозир аёллар уйга қайтишсин, деймиз. Лекин уйда бола боқиб, рўзғорини тиндириб ўтирган опа-сингилларимизни жамият бир тийинга олмайди-ку...

Асал МАРДИЕВА, Тошкентдаги 219-боғча тарбиячиси:

— Тарихий меросимизни ўрганиб шундай далилга дуч келдимки, Клара Цеткин таклифи билан 8 март мамлакатимизда байрам сифатида нишонлана бошлагандан олдин ҳам бизнинг мусулмон аёлларимиз баҳорнинг дастлабки кунларида сайилларга чиқишган, шеърхонлик, қўшиқнавозлик қилишган. Мен ўша анъананинг давом эттирилиши тарафдориман.

Пошша МАТСАФОЕВА, тошҳовузлик ўқитувчи, меҳнат фахрияси:

— Болам, бизнинг қишлоқларда байраммн, байраммасми — фарқи йўқ. Хотин-қизлар далада. Оилаларда ҳам байрамлиги сезилмайди. Фақат мактабларда ўқитувчиларни табриклашади. Ўқувчиларга минг ўргатсанг ҳам, уйга бориб онасини байрам билан табриклашга уялади.

Ҳаётнинг ўзида тенглик, бахт-саодат бўлмагач, оғзингни йиртиб «Байрам!» деб бақирсанг ҳам, халқ руҳига сингмас экан. Чинакамига бахтли бўлсак, ўшанда байрам қилсак ярашади.

Маъсуда ЭШМУРОДОВА, Орджоникидзе районидаги 2-мактаб ўқитувчиси:

— Феъл-атвор, кўриниш жиҳатидан ҳеч бир фасл баҳор каби аёлга ўхшаш, муносиб эмас. Шунинг учун баҳор мавсумининг ҳар кунини хотин-қизлар байрамидай ўтказиш керак, деб ўйлайман.

Бугун ва эртамиз бизга ва бизнинг қанчалик билимга эга бўлишимизга, одоб ва хулқимизу, ўзлигимизни англашимизга боғлиқ...

Суратчи: А. МАМАДАМИНОВ.

ОЗУҚА БАЗАСИНИ МУСТАҲКАМЛАБ

Ҳазорасп районидаги Ленин номли жамоа хўжалигининг чорвадор ва ем-хашак тайёрловчилари дала ишлари мавсумига ҳозирлик кўриб, экиш техникасини тайёрлаб қўйдилар, ўзларини озуқа экинлари уруғлиги билан тўла таъминладилар.

Улар бозор иқтисодиётига ўтиш арафасида «ем қиммат бўлади, уни ўзимиз етиштиришимиз керак» деган шиор остида ишлашмоқда. Уларнинг сўзи иши билан бир бўлмоқда. Бу ерда қишлов арафасида неча минглаб тонна пичан, бошқа ширали озуқалар ғамлаб қўйилган эди. Фермада қиш фаслида ҳам сут соғиб олиш камаймаганлиги тасодифий эмас.

Чорвадорлар бу йил ҳам муваффақиятга эришадилар. Улар хўжалик бошқаруви ажратган қарийб уч юз гектар ерда озуқа экинлари етиштиришни мўлжаллашмоқда.

НОВВОЙХОНА СОВҒА ҚИЛИНДИ

Урганчдаги гавжум микрорайонлардан бирида яшовчилар хотин-қизлар байрами арафасида ажойиб совға олдилар. Бу ерда «Наврўзи олам» деб аталган кичик новвойхона ишга туширилди. Новвойхонанинг ўз фирма дўкони ва қаҳвахонаси ҳам бор.

Новвойхонада Германиянинг «Винклер» фирмаси ишлаб чиқарган ускуна ўрнатилган. Бу ускуна бир вақтнинг ўзида турли булочкалар, рогаликлар, батонлар тайёрлаши мумкин. Бир кеча-кундузда новвойхонада бир ярим тоннагача нон ёпилади. Бу ерда чиқарилаётган нон маҳсулотларининг тури ҳам хилма-хил. Қувватлар тўла ўзлаштириб олинганидан кейин эса, корхона 20 хил нон маҳсулоти тайёрлай олади. Бу маҳсулотларнинг асосий қисми шу ернинг ўзида — дўконда ва қаҳвахонада сотилади.

«Наврўзи олам» Урганч дон маҳсулотлари комбинатининг тўртинчи филиали бўлди. Истиқболда Урганчнинг йўлдош шаҳри Хивада ҳам шунга ўхшаш ишлаб чиқариш-савдо корхоналари барпо этишга қарор қилинган.

Гўшт кўп бўлади

Наманган районидаги Свердлов номли жамоа хўжалигида чет элдан олинган техника билан жиҳозланган озуқа цехи ишга туширилди. Унинг ускуналари кўп ишларни бажаради ва донни тозалаш ҳамда навларга ажратиш, озуқани муайян миқдорда майдалаб аралаштириш имконини беради. Уз хонадонларида мол боқаётган жамоа хўжалиги аъзолари ҳам озуқа цехидан [illegible] фойдаланишлари мумкин.

Районнинг кўпгина хўжаликларида гўшт чорвачилигини ривожлантиришга катта аҳамият берилмоқда. Бундай ишлар эса ўз самарасини бермоқда. Чунончи, «Коммунизм» жамоа хўжалиги ўрта суткалик вазни 460 килограммга етказилган новвосларни боқиб семиртирди. Энгельс номли жамоа хўжалигидаги новвосларнинг вазни бундан ҳам ортиқ — ҳар бири 489 килограммга етди.

(ЎзТАГ).

Қуюнчак депутат мактуби

ҲОКИМИЯТ—ХАЛҚНИКИ

Тожу тахт, мансабу унвон дея одамлар қадимул азалдан курашиб келганлар. Гоҳ ошкора, гоҳи пинҳона бу олишувлар оддий халқ бошига кўплаб кулфатлар солганига кекса тарих гувоҳ. Нима ҳам дердик: дунё шундай қурилган экан. У курашлардан иборат. Келинг, аждодларимиз руҳини тинч қўяйлик. Уз ташвишларимиз ҳам оз эмас. Хўш, бугун бизнинг юртимизда ҳокимият кимлар қўлида? Бу савол ғалати туюлиши мумкин. Советларда-да, деб бир оғиз сўз билан бериладиган жавоби ҳам тайин. Биз 70 йилдан бери шундай деб келаяпмиз. Аслида-чи? Тарих учун қисқа, аммо совет халқининг бир неча авлоди учун анча узоқ ва мураккаб бўлган даврда ҳокимият тепасига кимлар келиб, кимлар кетмади, дейсиз. Эндиликда шахсга сиғиниш, қатағон, турғунлик деб номланаётган даврлар қарама-қаршиликларга тўла бўлди. Асли халқ ҳокимияти, деб ном олган мамлакатимиз тақдири бир ҳовуч сарой оқсуяклари қўлига ўтиб қолди. Охир-оқибат шу даражага бориб етдики, Советлар мамлакатидек улкан бир давлатга болаларбоп эртаклардаги сингари, бировлар суямаса оёғида туролмайдиганларгача раҳбарлик қилдилар.

Кекса депутатингизни маъзур тутинг: ўз рўзномамизда бир кўнглимни бўшатиб олай.

Жумҳуриятимизнинг вилоятларидан бири — Сирдарёга ҳам не-не раҳбарлар келиб-кетишмади дейсиз. Уларнинг кўпчилиги меҳри эл-юрт қалбидан, чўлқуварлар юрагининг тўридан жой олишган. Энг оғир дамларда халқ билан бирга бўлган бу ажойиб инсонлар номини ҳамиша ҳурмат билан тилга оламиз. Аммо кейинги йилларда чўл нималигини фақат ойнаи жаҳонда кўрган, пахта қандай ўсишини, ўзбек деҳқони заҳматини шу ерга келиб билган раҳбарлар билан ҳам ишладик. Улар халқимизнинг азалий урф-одатлари, миллий қадриятларини эъзозлашни ўзларига эп кўрмадилар. Нон еб, туз ичган жойи — элига хизмат қилишдек азалий таомилни унутдилар.

Бундан икки йил муқаддам икки қўриқ вилоятни бирлаштириш масаласи юзага келганда сирдарёю жиззахликлар баравар қаршилик билдиришди. Биз — шаҳар ва вилоят оқсоқоллари ўша пайтдаги обкомнинг саркотиби Александр Клепиковга ҳам мурожаат этиб, бундай номаъқулчиликка йўл қўймасликни ўтиндик. Юқорига мурожаат этдик. Афсуски, халқ талаби уни сира ташвишга солмади. Кейин билсак, ўша кезлари у икки вилоят ҳокимлигини даъво қилиб юрган экан. Атрофдаги, ўзимиздан чиққан бир ғуруҳ амалпарастлар эса унинг амрига мунтазир: салласини деса каллаcини олиб келишга ҳам шай эдилар. Лекин халқ билан ўйнашиб бўлмайди. Ўша кезлари Гулистон шаҳрининг бош майдонига минглаб одам йиғилди. Барибир ҳоким ҳокимлигини қилди. Халқ билан бирга бўлганларга «халқ душмани», «миллатчи» тамғалари босилди. Айни куч-қувватга тўлган, эл дарди билан ёнган ёш кадрлар қувғин остига олиндилар. Вилоятлар бирлаштирилди. Гавжум Гулистонимиз ҳувиллаб қолди.

Ҳокимият кимнинг қўлида экан? Советлардами ёки айрим раҳбарлардами?

Хулосага шошилманг. Бу воқеадан сўнг гулистонликлар ҳам, жиззахликлар ҳам тиним нималигини билмадилар. Тошкент ва Москвадаги катта идораларга мурожаат қилинди. Раҳбарларимизга юзлаб, минглаб телеграммалар юборилди. Ниҳоят, ҳақиқат қарор топди. Гулистон яна гавжумлашди. Халқ назаридан қолган «қўш вилоят ҳокими» ҳозир ризқ-насибасини бошқа ердан териб юрибди. Гумаштаю лаганбардорларнинг эса бошлари эгик.

Демак, ҳокимият халқники экан!

Отангизга раҳмат, илоё ҳамиша шундай бўлиб қолсин!

Солижон АЛИМОВ,
Сирдарё вилоят кенгашининг депутати.

Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ

ҚАЛБИМ НОТИНЧ

5. ТЕНГЛИК БЎЛСИН

Қалбимни ўртаётган нарсалардан яна бири шуки, жумҳуриятимизнинг қонуний ҳуқуқлари марказ томонидан тан олинмаслиги ҳамон давом этаётир. СССР Фанлар академиясида яқинда ўтказилган сайловда янги 45 академик сайланди, булар орасида биронтаям ўзбекистонлик йўқ.

«Советская культура»нинг ёзишича, 1989 йилда Совет Иттифоқидан капиталистик мамлакат деб юритиладиган чет давлатларга 55 та ижодий жамоа сафарга чиққан, шулардан 49 таси биргина Россияга тегишли бўлса, қолган 6 таси бошқа 14 та иттифоқдош жумҳуриятларга тааллуқлидир. Шулар орасида ҳам Ўзбекистондан биронта ижодий жамоа бўлмаган. Ҳамза номидаги ўзбек давлат академик драма театрининг чет элга сафарга чиқиши ҳақида 15 йилдан бери, яъни 1976 йилдан буён гап бўлиб келаяптию, лекин ҳамон бирор ечим йўқ. Буюк актёр, мазкур театрнинг бадиий раҳбари Олим Хўжаев шу масалани ечаман дея Москвага қатнайвериб, сарсонгарчиликка юраги дош беролмай, бу ташвишдан вафот этибгина қутилиб кетди. Мен ўша пайтларда Москвада Олий адабиёт курсида ўқирдим, раҳматли Олим ака чет элга гастроль масаласи бўйича ҳар гал Москвага борганида мени «Москва» меҳмонхонасига чақириб, иши битмаётганидан нолиб-нолиб, қалбининг чигилини ёзарди. Шуларни эсласам, юрагим орқага тортиб, мустақилмиз деган гапларга ишончим сусайиб кетади.

«Правительственный вестник» ҳафталигининг 1991 йилги 4-сонида ёзилишича, Ўзбекистон жумҳурияти баҳолар кўрсаткичлари бўйича Иттифоқ олдидаги мажбуриятини 98,5 фоиз адо этган бўлса, Иттифоқ Ўзбекистон олдидаги мажбуриятларини 57—58 фоиз бажарган, холос. Уз мажбуриятини бажармасликни менсимаслик дебми, калондимоғлик дебми тушунайлик? Бундай иттифоқчиликнинг кимгаям кераги бор, дейишга ҳақлимиз. Субут, субутлилик мустаҳкам Иттифоқнинг асоси ва таянчидир.

Қалбим яна шундан ҳам нотинчки, бу ойда ўқитувчиларнинг, кейинги ойда кутубхоначиларнинг, ундан сўнг олимларнинг ойлиги оширилаверса, бора-бора бир қутича гугурт бир сўм бўлиб, пул ўта қадрсизланиб кетиши ҳеч гап эмас. Бундай тадбирларни вақтинчалик ва жузъий чоралар деб биламан. Нарх-навони камайтира бориш турмуш даражасини асосли равишда оширажак.

Тошкентлик епископ Владимирнинг «Мен қаерда бўлсам, ўша ер менинг ватаним» дейишидан юрагим бир ҳаприқиб тушди. Бу ўтган асрдаги чор амалдорлари, миссионерларнинг дунёқарашини ёдга солади, холос. Бундан кейин ҳам нотинч бўлмайдиган қалб топилса, у дил эмас, бир парча тош бўлур.

Сеул халқаро олимпиадасида Совет Иттифоқидан 550 га яқин спортчи қатнашди. Шулардан атиги 9 нафари ўзбекистонлик эди. Буни қарангки, шу 9 спортчидан ҳам фақат бири ўзбек, қолганлари сўнгги йилларда жумҳуриятимизга келган аҳолига мансуб эдилар. Ваҳоланки, жумҳурият аҳолисининг 75 фоизини ўзбеклар ташкил этадилар. Агар улар халқаро анжуманларга ўзларининг бирдан бир жумҳуриятларидан вакил бўлиб бормасалар, қайси юрт ҳам уларни вакил қилиб жўнатарди дейсиз! Ўзбекистон давлат сифатида ўз шон-шавкати учун ўзи курашмаса, бошқа бировлар биз учун ҳеч қачон қайғуришмайди. Жумҳуриятимизнинг собиқ раҳбарияти бу йўлда ташаббус кўрсатиш у ёқда турсин, ҳатто тескари иш тутди. Бу ҳақда Совет Иттифоқининг спорт устаси, жумҳурият махсус спорт мактабининг директори машҳур футболчи Акмал Азизхўжаев шоҳид сифатида шундай дейди: **«Сеул олимпиадасида Ўзбекистон спорт шарафини кўтариш учун спортчиларни махсус тайёрлашга ҳеч ким эътибор бермади. Аксинча, қўшни давлатнинг 10 нафар полвонини Тошкентга олиб келиб, уларни Ўзбекистон ҳисобидан олимпиада мусобақаларига тайёрлашга бутун эътибор қаратилди. Лекин Сеулда ўтказилган тиббий кўрикда ўша спортчиларнинг 5 нафари қорадорихўрлиги аниқланиб, мусобақаларга қўйилмади. Қолган 5 нафар спортчи ҳам ҳеч қандай натижага эришмай, қуп-қуруқ қайтди. Бунинг ўрнига ўзимиздаги қобилиятли ёшларга эътибор қилинигандами, Ўзбекистон спорт шарафи бирмунча оқланган бўлур эди».**

Мен ўзимча ўрганиб чиқдим, жумҳуриятимизда яшаб турган аҳоли ўртасида ялпи кўрсаткич бўйича ҳисоблаганда энг қашшоғи ўзбеклар билан тожиклар экан, бу борада биринчилик ўзларимизда экан. Спортда ҳам илғор бўлишимиз учун туб жой аҳолига эътиборни кўчайтириш билан бирга, қашшоқликдан қутилиш керак. Шояд, Президентимизнинг пахта яккаҳокимлигига босқичма-босқич чек қўйиш, томорқаларни кенгайтира боришга оид фармону тадбирлари спортимизни ҳам равнақ топтиришга омил бўлса ажаб эмас.

Боши рўзноманинг 6 ва 7 март сонларида.

Ҳар бир маданий халқнинг миллий фахри ҳисобланувчи буюк сиймолари бўлади. Буларни қадрлаш, юбилейларини ўтказиш — уларни вояга етказган халқни иззатлаш билан тенг. Алишер Навоий халқимиз учун ана шундай буюк сиймоларнинг йўлбошчиларидан биридир. Шу сабабли 1991 йил диёримизда Навоий йили деб эълон қилинди. Демак, Навоий бобомизни эъзозласалар, халқимизни эътироф этган ва иззатини жойига қўйган бўладилар. Худди шу ниятда Алишер Навоий туғилган кунга 550 йил тўлган 1991 йилнинг 9 февраль куни Москвада нашр этилган, бутун иттифоққа баробар ҳисобланувчи «Правда», «Известия» рўзномаларини кўздан кечирдим, умид билан варақладим. Навоийнинг 550 йиллиги тўғрисида бирор сатр ҳам йўқ эдию, Пушкин вафотининг 154 йиллиги, Достоевский вафотининг 110 йиллигига доир йирик материаллар босилган эди. «8, 16, 32 саҳифали Бутуниттифоқ нашрларининг бир чеккасида Навоий ҳаёти ҳақида икки оғизгина сўз берилса, ўзбекча айтганда, асакалари кетмасди-ку» деган фикр ўтди дилимдан. Ахир, Навоийдек буюк сиймонинг ҳаёти ва ижоди халқи тарихининг узвий қисми-ку. Иттифоқ доирасида яшаб турган эканмиз, Бутуниттифоқ нашрлари бизларга ўгай боладек муносабатда бўлишлари инсофдан эмас.

Тенглик ҳақида сўз юритар эканман, Михаил Горбачевнинг 1991 йилнинг 22 январь санаси билан «СССР Давлат банкининг 1961 йил намунасидаги 50 ва 100 сўмлик пул белгиларини тўлов учун қабул этишни тўхтатиш ҳамда фуқароларнинг омонатларидан нақд пул беришни чеклаш тўғрисида» деб чиқарган фармонини эълон қилишда СССР Конституциясига риоя этилмагани ҳақида тўхталмай ўтолмайман. Бу фармон «Труд», «Комсомольская правда» сингари рус тилида чиқадиган рўзномаларда эртаси кунйёқ, яъни 1991 йилнинг 23 январида эълон қилинди. Ўзбекистон матбуотида эса бир кун кейин, яъни 24 январда босилди. Демак, бу ўта муҳим фармондан ҳар дақиқа ғанимат дамларда Ўзбекистоннинг ўзбек тилида сўзлашувчи фуқаролари рус газетхонларига нисбатан бир кун кейин хабар топдилар, яъни жумҳуриятимиз аҳолисининг 100 ва 50 сўмлик пулларни топшириш ва алмаштириш муддати Россия аҳолисининг шу борадаги муддатидан бир кун кам бўлди, буни Москва ва Тошкент рўзномалари қатъий исботлаб турибди. Бу шундай далилки, юз йиллар ўтгандан кейин ҳам уни ҳеч ким рад этолмайди, чунки қаламнинг излари — ёзма сўз абадийдир. Фикримнинг тасдиғи учун амалдаги СССР Конституцияси 119-моддасининг 15-қисмидаги «СССР қонунлари ва бошқа актларни иттифоқдош жумҳуриятларнинг тилларида эълон қилади» деган сатрларни келтираман. Демоқчиманки, қонунан иш тутилганда М. Горбачевнинг бу фармони барча иттифоқдош жумҳуриятларнинг тилларида бир кунда, яъни ёки 23 январда, ёки 24 январда ёритилиши, бу муҳим ҳужжат билан мамлакатнинг барча минтақаларида бир пайтда танишиш имкониятига эга бўлиш шарт эди. Бошқа жумҳуриятларнинг фикри қандайлигини билмадим-у, Ўзбекистон фуқаролари бу ҳужжатни ўзбек тилида бир кун кечикиб ўқишлари уларнинг манфаатларига зиддир, бунда мен инсофсизликни кўраман. Уйлайманки, СССР ва Ўзбекистон ССР Конституциявий назорат комитетлари мазкур фармонни рус ва қардош жумҳуриятлар тилларида эълон қилишдаги муддатий фарқларга тегишли баҳо берадилар, тил бўйича бундай миллий камситишларга энди йўл қўйилмасин. Тезкор даврда бир кун ҳам катта муддатдир. Шуни эътиборга олиб Ўзбекистон ССР Президентининг фармонига биноан фуқароларнинг СССР Вазирлар Маҳкамасининг 1991 йил 22 январида қабул қилинган қарорининг амал қилиш муддатини узайтиришга ҳаракат қилингани айни инсофдан бўлди. (Ҳатто Сталин ва Брежнев замонларида ҳам СССР Олий Кенгаши Президиумининг ҳужжатлари барча миллий тилларда бир кунда эълон қилинган). Бунда гарчи Иттифоқ органлари билан келишилган ҳолда иш тутилган бўлса-да, фақат оддий халқ манфаати кўзланган бу тадбир москвалик молиячиларнинг қаршилигига учради. Бу қаршилик янги Иттифоқ шартномаси тузилишига, тенглик асосидаги Иттифоқда яшашга хайрихоҳ фуқароларнинг марказига бўлган ишончини оширмади, албатта. Шундай пайтда ўйланиб қоласан киши: бизлар Иттифоқ бўлиб тотувликда яшашга интиламиз-у, марказдаги айрим кучлар кўкрагимиздан итаришади. Демак, жумҳуриятимиз барча фуқароларининг манфаатларини, жумладан моддий манфаатларини ҳам тўла ҳимоя қила олиш учун кўзда тутилаётган янги Иттифоқ мустақил давлатларнинг иқтисодий конфедерацияси бўлиши шартлиги, ҳар бир жумҳурият миллий давлат сифатида ўз пулига, бож ва хирож системасига ва, албатта, ўз хазинасига эга бўлиши лозимлиги тобора аёнлашаётир. Бундан шундай хулоса чиқариш мумкин: агар Ўзбекистон ўз пулига эга бўлганида, зарурат туғилса уни ўзгартириш ўзгартирмаслик ўз пойтахтида ҳал этиларди, муддат ҳам шу ерда белгиланарди. Миллий мустақиллик деб шунга айтилади-да.

Ўзбек халқининг фарзандларига исм қўйишда ҳам ўз одати бор. Тиши билан туғилган чақалоққа Бўри, Бўриниса, Бўритош, бетида катта холи бўлса, Менгли, қўл ёки оёқ бармоқлари олтитадан бўлса, Ортиқбой ва шу каби.

Онанинг қорнида йиғлаган ва сўзлаган ҳомила туғилгач, Машраб деб от қўйиш ҳам расмдир. «Шоҳ Машраб» отлиғ халқ китобида ривоят қилишларича, Бобораҳим Машрабнинг онаси Наманган бозорининг мева-чева растасидан ўтаётиб, бир деҳқоннинг узумидан ғужум татиб кўриб, кетаётганида кўкси остидан шундай нидо келибди: «Эй, волидам, агар шу татиб кўрганингиз ғужумнинг ҳақини тўламасангиз, мен ёруғ дунёга келмайман, туғилмайман». Бу садодан чўчиб кетган онаизор дарҳол узум эгасини рози қилишга шошилади. Бу бир ривоят, албатта. Лекин ибрат олса, ҳаётга тадбиқ этса арзийдиган нақлдир. Уни келтиришимдан муродим шуки, хўш, нима учун СССР Давлат банкининг 1961 йил намунасидаги 50 ва 100 сўмлик пул белгиларини тўлов учун қабул этишни тўхтатишга қарор қилинди, икки пул ҳам турмайдиган битта ғужумни ҳалоллаб ейишни қонун деб билишга ўрганган халқимизнинг жуда оз қисми орасида ҳаромнинг фарқига бормаслик иллати пайдо бўлади? Бунга айрим шундай шахслар билан бирга уларга шарт-шароит яратиб берган жамиятнинг ўзи ҳам айбдордир. Мен 100 ва 50 сўмлик пулларни тўлов учун қабул этишни тўхтатишни ҳавойи ҳаёт кечириб, бетайин кимсалардан ҳомиладор бўлиб қолиб, фарзанди туғилгач, ундан воз кечиб, туғуруқхоналарда ёки хилват жойларга ташлаб кетган суюқоёқ аёлларга (она эмас) қиёс қилгим келади. Ўзи дунёга келтириб қўйиб, яна ўзи ундан воз кечишни бундан бошқача таърифлаб бўлмаса керак.

Бепадару оқпадар ҳаромзодалар инсониятга етказган зиён-заҳматлар сингари ҳаромдан топилган пул ҳам жамият учун мудҳиш оғудир.

6. НЕГА? НЕГА ЭНДИ?

Ушбу мақолани якунлар эканман, Форс кўрфази ва Болтиқбўйидаги фожиага доир бир-бирини рад этадиган ва кишини ўйлатиб қўядиган хабарлар келди ва «Нега?», «Нега?», «Нега энди?» деган саволларни туғдирди...

...Ва ниҳоят Форс кўрфазида жанглар бошланиб кетганидан кейин деярли бир ой ўтгач, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Хавфсизлик Кенгашининг ёпиқ мажлиси очилди. Хўш, нега энди орадан бир ой ўтгач бу масала эсларига келди? Нима учун уруш бошланиб кетиши биланоқ Хавфсизлик Кенгаши ўз муносабатини билдирмади, АҚШ ва унинг етовидаги давлатлар авиациясининг тинч аҳоли устига ажал уруғи ёғдиришларини қораламади? Ёки араб ва мусулмон маданиятининг қадимий осори атиқаларининг кули кўкка совурилиб бўлишини кутиб ўтирдими? Ахир, дунёнинг бошқа минтақаларида шундай хунрезликка қўл урилиши биланоқ Хавфсизлик Кенгаши дарҳол наъра тортганидан хабардормиз-ку?

АҚШ авиацияси Бағдоддаги тинч аҳолининг ҳаво ҳужумидан яширинувчи ертўласига бомба ташлаб, бир неча юз кишининг, шу жумладан болалар ва аёлларнинг ёстиғини қуритди. АҚШ маъмурияти бу ертўлани «бункер» деб атаб ўз қилмишини оқлашга интилган бўлса, СССР Ташқи ишлар вазирлиги ахборот бошқармасининг бошлиғи Виталий Чуркин ўз баёнотида бу иншоотни «объект» деб санаб, масала моҳиятини чуқур таҳлил этмади. Ахир оддий, гуноҳсиз одамларнинг қони тўкилаётганида бетараф туришни оқлаб бўладими? Дарҳақиқат, кишини ўйлатадиган иборалар. Ироқ ўз қўшинларини Қувайтдан олиб чиқиб кетишга тайёр эканини билдирди. Бунинг учун Исроил Фаластиндан ва босиб олган араб ерларидан чиқиб кетиши керак. Агар Исроил бунга рози бўлмаса, Хавфсизлик Кенгаши Исроилга ҳам худди Ироққа нисбатан қўлланган чорани қўллаши шарт. Қаранг, мантиқли талаб эмасми? Менимча, ҳам мантиқли, ҳам адолатли!

«Комсомольская правда» 1991 йилги 16 февраль сонида ҳеч бир такаллуф қилиб ўтирмай, бор гапни очиқ-ойдин ошкор этиб қўя қолди: «Агар биз Саддамни ҳозироқ тўхтатмасак, бир неча йилдан кейин бизга ядро қуроли билан таҳдид солиши ва бизнинг мусулмонларимиз тарафини олиб чиқиши мумкин».

Мана гапнинг негизию илдизи қаерда! Дунёда учинчи буюк бир давлатнинг, мусулмон араб давлатининг вужудга келишини асло истамайдилар. Шунингдек, бизлар бу ерда қўйдек ювошгина яшаб юрибмиз-у, марказдагилар жуда олис-олисларни кўзлаб, шарқий жумҳуриятлар бир кунмас бир кун Ироқ таъсирига берилиб, қўлимиздан чиқиб кетишлари мумкин, деган хом хаёлларгача бориб етмоқдалар. Афсус. Ўша ҳадиксираш ўзига тўла ишончни билдирмайди асло.

Ҳар бир иттифоқдош жумҳурият мустақил бир давлатдир, деб ҳаммаёққа жар солиб келинаяпти. Исландия давлати шу ҳолни рост деб билиб ва инобатга олиб, Литванинг мустақиллигини тан олиб, у билан мустақил давлат сифатида дипломатик алоқа ўрнатишга қарор қилганида СССР Ташқи ишлар вазирлигининг бу мамлакат ҳукуматига норозилик нотасини юбориши, Исландиядаги совет элчисини чақириб олиши тааждубланарлидир. Ваҳоланки, амалдаги СССР Конституциясида ҳам ҳар бир иттифоқдош жумҳурият мустақил давлат ва чет эл мамлакатлари билан бевосита дипломатик алоқалар ўрнатиш ҳуқуқига эга, деб ёзиб қўйилган. Нима, СССР Конституцияси Ташқи ишлар вазирлиги учун қуруқ қоғоз ҳисобланадими? Чиндан-да ўйлатиб қўядиган ҳолат. Айниқса марказ янги Иттифоқ шартномаси тузишга уринаётган шундай қалтис бир пайтда Ташқи ишлар вазирлигининг бу қилмишини оқлаб бўлмайди. Янги Иттифоққа мустақил бир давлат сифатида кириб, чет эллар билан бевосита сиёсий, иқтисодий ва маданий алоқалар ўрнатмоқчи бўлган жумҳуриятлар Ташқи ишлар вазирлигининг бу қилмишидан кўзларини каттароқ очиб, етти ўлчаб бир кесишга мажбур бўладилар. Янги Иттифоқ тузилмай турибоқ марказ шу қадар калондимоғлик қилса, шартнома тузилгандан кейин суверен давлат сифатидаги қонуний ҳуқуқларимизни менсимай қўймаслигига ким кафолат бера олади?

Шуларни ўйласам, юрагим баттар безовта бўлади. Лекин Президентимиз чиқарган бамаъни ва турмушбоп фармонларнинг озми-кўпми самара бера бошлагани, жумҳурият Олий Кенгаши тўртинчи сессияси баракали ишлагани, халқ депутатларимизнинг депутатлик кўникма ва тажрибалари ошиб бораётгани умид учқунларини уйғотади.

Халқ дилини забт этган буюк адиблар халқига қарата «Менинг ўқувчим», «Менинг халқим» дея оладилар. Унга жавобан халқ ҳам «Менинг фарзандим», «Менинг адибим» дейди. Шунга ўхшаш, раҳбариятимиз халқимизга қарата «Бизнинг халқимиз» деса, халқимиз ҳам бунга жавобан «Менинг раҳбарим» дея эъзозласа. Бунинг учун бир томондан фидойилик, иккинчи томондан садоқат талаб этилади. Иккала томондан эса ишонч. Ана шунда олам гулистон бўлажак. Буюк тарихимизнинг энг буюк кунларида, жумладан Навоий замонида худди шундай эди. Бу йил Навоий йили деб эълон қилинишидан мен ана ўшандай ёруғ кунларнинг оппоқ тонглари отишини сезмоқдаман. XV аср тарихимиз билан бугунги кунимиз ўртасидаги ўхшашликни қарангки, ўшанда ҳам Алишер Навоийнинг ташаббуси билан султон Ҳусайн Бойқаронинг олий фармонига биноан туркий тилимизга девон тили мақоми берилган эди.

...Тилайликким, эртамиз бугундан яхши бўлғай!

(Давоми бор).

ЎЗБЕК АЁЛИНИНГ ҚУВОНЧ ВА ТАШВИШЛАРИ

(Давоми. Боши 1-2-бетларда).

Фарзанд оилага қувонч ва шодлик ато этгувчи покиза нурқадир. У дунёга келиши биланоқ момоларимиз ва бувиларимиз «умри билан берган бўлсин» деб дуо қиладилар. Сўнгра супра ёзилиб, кулчатой ва юпқа пиширилади. Ҳа, чақалоқнинг ҳаёти ун каби оппоқ, ширин кулчатойлардек тотли бўлсин...

Худо берган жажжигина ўғил ёки қизалоқ ширин сувда (нововтоли) чўмилтирилгандан сўнг бешикка беланади. Бош томонига қалампирмунчоқ ва кўзмунчоқлар осиб қўйилади. Илоё, ёмон кўзлардан асрасин!

М. НАЗАРОВ, Р. ШАРИПОВ, Е. БОТИРОВ суратлари.

Янги шеърлар

ЎЙҒОНИШ

Дунё севги тожини кийди,
Меҳр-вафо жам бўлди бугун.
Она Ернинг бағри ҳам ийди,
Қаҳр-ғазаб чекинди беун.

Бокира қиз — ялпиз уйғонди,
Ибо, ҳуси — жилмайди лола.
Майса, ўтлар нурларга қонди,
Сулув баҳор бошлагач ялла.

Мавлуда АВАЗОВА.

КЎКЛАМ АРМОНИ

Менинг ҳовлимда ҳам гиёҳлар унди,
Бўй чўзди жимгина новдалар.
Қордай секин, ғамлар-да, тинди,
Сал ростлади ўзин гавдалар.
Ҳамалгача татиди йилга...
Оғир чориқ судраб қайтган қиш.
Кўклам яқин барибир дилга,
Ҳорғин қалблар туяди ёниш.
Ҳайҳот, бу кун фақир ҳовлимда
Сумалакнинг қозони бўм-бўш.
Наврўз йиғлаб турар йўлимда,
Гўё дардманд юрагимга эш.
Ялпиз терар онам-да хомуш —
Оғзи тегсин, илинар бизга.
Кўклам кириб келар фаромуш
Отамсиз тор бу ҳовлимизга.

Нигора ЖАЛОЛИДДИН қизи.

БАҲОРНИНГ ҚАЙТИШИ

Руҳимни эритар «олтин курак»ка,*
Қорнинг мунғайгунча кўз тикишлари,
Бир ширин жон бўлиб тўлар кўкракка
Димиққан тупроқнинг энтикишлари.

Ногоҳ учиб тушган шамширдай тикка
Тарновдан узилди сўнгги сумалак.
Юмшаган бутоқни суртди тумшуққа
Шафақда ҳарорат сезган сичқалак.

Ютоққан нигоҳим ланг очиқ аа жим
Сархуш симиради майса исини.
Унга бош уради феруза мавсум,
Унга бош уради турна тизими.

* * *

Туни бўйи тинмади ёмғир
Ва тинмади момоқалдироқ.
Шамол зарби зил-замбил, оғир
Қоронғулик ундан оғирроқ.

Шу зулматни ёритмоқ истаб,
Қилмоқ учун тунни нурафшон.
Осмон турар чақмоқтош ушлаб,
У машъала ёқмоқчи улкан!

Замин қилар ёрқин табассум,
Чақмоқтошни урганида у.
Шамол пуфлаб ўчирар шу зум,
Йўқолади оташ — оқ ёғду.

Қайта-қайта чақмоқтош ёнур...
Алангани ўчириб бироқ
Туни бўйи тинмади ёмғир
Ва тинмади момоқалдироқ!

Муҳаммад УЛУҒ.

* «Олтин курак» — баҳорнинг биринчи шамоллари

Алишер Навоийнинг 550 йиллик тўйига

ҚОНУНШУНОС ВА МУҲАДДИС

Буюк бобомиз Мир Алишер Навоий шеъриятимиз султони, беназир забоншунос, буюк давлат арбоби, тенгсиз файласуф, бетакрор тарихшунос, етук қонуншунос ва муҳаддис бўлган. Буларнинг ҳаммаси Навоийдек улуғ инсон сифатларини таърифлашга камлик қилади.

Ўзбек ўтмиш маданияти ўз тарихи, тили, адабиёти, этник таркиби, одоби, урфи, анъанаси бобида юксак қомусий кучга эга. Шеърият мулки оламида илоҳий қудрат кашф этган Алишер Навоийнинг халқимизга обида сифатида қолдирган ўлмас асарлари жуда кўп. Мутафаккирнинг қонуншунослик ва муҳаддислик — ахлоқ-одоб илми сифатидаги қарашлари ғоят қимматли бўлиб, ҳозирги кунда тўла ўрганишни ва ҳаётга татбиқ этишни талаб қилади. Ўша давр ҳокимиятини бошқариш, жамиятда тартибот, ҳуқуқ ва адолатни сақловчи қонуншунослар, фуқаролар ахлоқ-одобига доир ҳадислар тариқасида, танбеҳлар ҳолидаги ибратли фикрлари бу муаммоларнинг ечимини топишда ҳозирги кунда ҳам қўл келиши аниқ.

Ҳуқуқ-тартиботни сақловчи, жиноятчиликка қарши курашувчи кишилар — қоровуллар, миршаблар, қозилар, муфтилар орасида инсоний фазилатли қонуншунослардан ташқари айрим сотқин, иккиюзламачи, лоқайд, юзсиз ва жоҳиллари ҳам табиий равишда бўлиб, ўша ўн тўртинчи асрда ҳам жамият, давлат ва тузумни ларзага солган.

Ўз халқи, дини, виждонига садоқатли давлат арбоби Мир Алишер Навоий подшоҳ вазири сифатида ҳуқуқ-тартибот ва давлат ишлари, фуқароларнинг ҳақ-ҳуқуқлари муаммолари билан шахсан қизиққан, халқ олдидаги бурчини бажариб, ҳаёт тажрибаси ва аниқ хулосаларга асосланган ахлоқ-одоб, ҳадис руҳиятидаги ўгитлари негизида «Маҳбуб ул-қулуб» («Қалблар севгилиси», 1500—1501) мантиқий-фалсафий асарини яратган.

Мутафаккир ушбу асар орқали мақсадини қуйидагича баён этади: **«...болаликдан то қариликка қадар кўҳна даврон воқеаларидан, айланувчи осмон ҳодисаларидан, фитна қўзғовчи дунё буқаламунлигидан — тоаламачилигидан, замонанинг ранг сингари гуногунлигидан кўп вақт ва узоқ муддат ҳар хил хаёллар ва тараддудлар билан дайдиб юрдим, ...яхши-ёмоннинг хизматини қилдим, катта-кичикнинг суҳбатида бўлдим, гоҳ хорлик ва қийинчиликлар вайронасида иола қилдим, гоҳо иззат ва маъмурлик бўстонида мажлис қурдим... Йўқсуллик ва камбағаллик пайтларимда баъзан илм-фан мадрасаларида қуйи сафлардан жой олдим ва олимлар мажлисида илм нуридан кўнглимни ёритдим... Давлат иши билан машғул бўлган амалдорлик чоғларимда кўнгил мулкини турли одамларнинг ҳужуми булғалади. Гоҳ амирлик ўрнида ўтирдим аа ҳукумат маҳкамасида халқнинг арз-додини сўрдим аа гоҳ подшоҳ ёнида аазирлик қилдим ва менга умидвор назар билан қараган элга мурувват кўрсатдим... Мақсадим шуки, ҳар йўлда юрдим, оламда бўлмиш ҳар нав одам билан кўришдим, катта-кичикнинг феълу атворини ўргандим, яхши-ёмоннинг хислатларини тажрибадан ўтказдим... Баҳил ва пасткашларнинг заҳмини, саховатли кишиларнинг малҳамини кўнглим дарҳол сезадиган бўлиб қолди... Шу жиҳатдан ҳамсуҳбатларни ва дўст-ёронларни бу ҳоллардан огоҳ ва хабардор қилмоқ вожиб кўринди».**

«Маҳбуб ул-қулуб»нинг бутун руҳий олами — мантиқ силсиласида ўша давр ижтимоий гуруҳ ва табақалари тутумини таҳлил этиш баробарида яхшилик билан ёмонлик, инсонийлик билан ҳайвонийлик, фойда билан зиён, ахлоқ билан ахмоқлик, саховатлилик билан худбинлик, дилкашлик билан баттоллик, камсуханлик билан маҳмадоналик, поклик билан сотқинлик, сахийлик билан пасткашлик, осойишталик билан вайроналик, тўқлик билан очлик каби бир-бирига қарама-қарши кўплаб ҳолатлар, ўткир зиддиятлар аниқ ва лўнда ифодаланади. Шунингдек мазкур асарда безори ва разиллар, миршаблар, зиндонийлар, қоровуллар ва ясовуллар, муфти ҳамда қозиларнинг кирдикорлари, ғариб ва бечораларнинг руҳий олами хусусидаги мукаммал фикрлар кишини ҳайратга солади.

У, жамият аъзолари орасида тартиб ва осойишталикнинг кушандалари — безорилар ва ёвузлар яшар эканлар, кишилар ва давлат ҳаловати бузилавериши вожиблигини таъкидлаб, бундай гўрсухталарнинг ҳақиқий башараларини кўрсатган.

«Безори билан разилларнинг турмуш аа хислатлари мусулмонларникидек эмас, улар табиатида инсонийлик йўқ, уларнинг шиори ҳайвонлик, балки йиртқичликдир. Безорининг иши пичоқ уришлик бўлгандан кейин ўзи телба ит, пичоқ унинг тиши ўрнида. Соғлиғида у қутурган ит, мастлигида эса ундан қочар юз ит. Панжалари дашт йиртқичининг ажал ништари... У яхши-ёмон — ҳаммани сўкади; чаёндек нимага тегса ниш уради... Шаҳардаги бу разиллар ер юзи газандаларидир, улардан ҳазар қилмоқ аожиб, балки фарздир».

XIV аср газандалари жамият учун хавфлиликда ҳозиргилари даражасида бўлмасалар-да, пичоқ ва қилич билан от миниб «қассоблик қилган», бўза ичиб йўлтўсарлик йўлига кирганликлари аниқ. Ҳозирги замон газанда ва йиртқичлари ўқ отар қурол, ханжар каби замонавий қуроллар билан, автомашиналар миниб, қотиллик ва босқинчилик қилмоқдалар. Бироқ у давр безори ва разиллари дин ҳадислари, халқ қарғишидан қўрқар, бироз бўлса-да тартибга тушар эдилар; аммо уларга нисбатан кўпинча ўлим жазоси совға этилар эди.

Балким бобомиз таъриф берган ўша ўтмиш безори ва йиртқичлари — одам ўлдирувчи, босқинчилик қилувчи ваҳшийлари ва ўғрилари анъаналарининг ҳозирги давомчиларига сўзсиз ўлим жазоси бериш, буни қонунларимизда муҳрлаб қўйиш жоиздир? Бу нарса халқ ҳукмига, қолаверса, қонуншунос ва ҳуқуқшуносларимизга ҳавола.

Навоий мазкур асарида шаҳар ҳокимлари, миршаб ва қоровуллар тўғрисида холисаниллилло фикр айтар экан, бу тоифани «...ўғри ва каллакесарларнинг ҳимоячиси ва уларнинг умидини юзага чиқарувчилардир», деб таърифлайди.

Ва яна шундай ёзади: **«Зиндонда қамалиб ётганлар — дўзахга ташланганлар билан баробар; зиндон қоровуллари эса уларга азоб берувчи фариштaлар. У ернинг миршаблари — дўзахнинг олижаноб посбони; гуноҳкорлар занжирбанд, уларнинг оёқ-қўлларида кишан ва бўйинларида халқа... Бозор ва қуморхоналардаги киссавур ва қуморбозларнинг топган пулларидан соқчилар чўтал оладилар... Амалга ҳирс қўйган соқчи гуноҳкорнинг қўлга тушишига тиришади, аммо ундан истагини ҳосил қилгач, унинг қутулиб кетишига дуогўй».**

Буюк мутафаккир ўз даврининг машҳур адолатпарвари, қонун билувчиси, тартибот-осойишталикнинг орзуманди, тарафдори эди. У қонуншунос-ҳуқуқшуносларнинг яхши фазилатлари жамият учун фойдa эканлиги, улар қандай кишилар бўлишларини унутмаган ҳолда, уларнинг кирдикорлари, тутумлари, қиёфаларидаги ноинсонийлик кўринишларини ҳам рўй-рост очиб ташлайди. Бу тоифанинг руҳий олами фақат XIV аср ҳаёти билангина чекланиб қолмасдан, балки бугунги турмуш тарзимизда ҳам нафас олиб, ўз нопок ишларини бемалол давом эттираётганлиги сир эмас.

Зотан қозилар (судьялар) ҳақида Навоий шундай деган: **«Қози мусулмонлик биносининг таянчидир ва мусулмонларнинг яхши ва ёмон ишлари юзасидан ҳам ҳукм чиқарувчидир. Қозининг кўнгли дин илми билан тўла, дунёвий билимлардан хотири хабардор бўлиши керак. Хамирида шахсий манфаатга майл бўлмаслиги, соф кўнгли иккиюзламачилик иллатидан холи бўлиши лозим. Қозининг маҳкамаси шариат илмининг хазинаси бўлмоғи; у ҳукм вақтида ошнога ҳам, бегонага ҳам бир савияда қарамоғи лозим... Порахўр муфтилар унинг қошида тубан ва хор; ҳийлагар вакиллар унинг қаршисида айбдор бўлмоғи зарур».**

Навоий ғоясидаги қозилар асли мазкур фазилатлар билан чиндан ҳам йўғрилган бўлиши шартлиги эътиқод — дин илми талаби сифатида қатъийлаштирилган эди. Бироқ у бундай эътиқод — дин йўриқларини менсимай қўювчи қозилар ва қонуншуносларнинг бўлажак тақдирлари не кечажаги хусусида ҳам одилона ва ҳаққоний баҳо беради, порахўр қозилар ҳақида ўзининг қатъий муносабатини билдиради: **«Агар илмсиз қози ичкиликхўр бўлса, уни ўлдирмоқ керак ва дўзах ўтига етмасданоқ куйдирмоқ керак. Агар қози порахўр бўлса, ислом дини қўрғонига рахна солувчи бўлади; агар у ўзи пора бериб, қозилик мансабига ўтирган бўлса, пора эвазига шариат қонунини буза олади... Қозининг оёғи тўғрилик кўпригидан четга тояр экан, жойи жаҳаннам тубида бўлади».**

Ўйлаб кўрайлик. Қонунни оёқости қилувчи, менсимовчи қозилар ҳозир йўқми? Юз машаққатлар билан тунни кунга улаб милиция ушлаб келган жиноятчини ҳибсдан чиқариб юбораётган ёхуд енгил жазо бериб кўзини «лўқ» қилиб турувчи ҳозирги замоннинг безбет қозилари камми? Алишер Навоий ўз замонасида бундай қозилар борлигини аниқ билиб, давлат ва идора ишларида, халқ орасида уларнинг ғайриинсоний иш тутишларига қарши тадбирлар қўллаган. Эл-халққа жабр қилувчи қозиларни вақтида жазолаган. Қонунларни мустаҳкамлаш чорасини кўрган.

Муфти — бу ҳуқуқшуносдир. Мусулмон оламининг виждон ва эътиқод кўри ҳосиласи сифатида майдонга келган қонун-ҳадислар мажмуаси бўлган «Қуръони карим» қонун-қоидалари бўйича иш кўрувчи ҳуқуқшунос — бу муфтидир. Демак у — мусулмон оламида қонун ва ҳуқуқ ҳимоячиси.

Мутафаккир ўз даврининг ана шундай салоҳиятли ва эътиборли кишилари фаолиятларига ҳам бефарқ қараб турмади. У тўғри ва адолатли вазир сифатида бундай ҳуқуқшунос-муфтиларнинг у ёки бу қиёфаси рўбарўсига кўзгу қўйиб, одилона ҳукм чиқарди — уларга аниқ таъриф берди: ҳар бир иш, ҳар бир нарса-ҳодисанинг ҳуқуқий ва қонунийлик асосларига, унинг тўғрилиги ёки нотўғрилигига фатво берувчи муфти етук олим бўлиши лозимлигига алоҳида эътиборни қаратди.

Муфти мўмин мусулмонлик илмида моҳир, диёнат нури манглайидан зоҳир бўлиб туриши зарурлиги ҳақида фикр баён этар экан, унинг руҳиятида ҳеч нарсага оғмаслик, сўз ва ривоятлари тўғри ва мукаммал бўлиши шартлиги асосий хусусият сифатида таърифланади. Бундай муфтилар Навоий наздидаги халқ ва давлат манфаатлари йўлида иш тутувчи баркамол кишилар сифатида тавсифланган. Шунингдек, ҳазрати Навоий инсоний хислатларга эга бўлган муфтилар орасида нафас олиб юрган фосиқ, жоҳил, бадкирдор, адолатсиз, ҳийлагар ва шафқатсизлари ҳам борлиги, уларни қандай аташ хусусида ҳам мукаммал фикрлар баён этади: **«Муфти — ичкиликбозлардек фосиқ-ахлоқсиз, жоҳил одамлардек бадкирдор ва шафқатсиз бўлмаслиги; бир танга учун юз ҳақни ноҳақ ва озгина марҳамат учун кўп «йўқ»ни «бор» деб битувчи бўлмаслиги керак... Муфти ҳийлагарлик билан ёлғон фатво (ҳукм) ёзар экан, у қаламининг учи билан шариат юзини қора қилган бўлади... Бундай муфти одам ўлдирувчи табибдир».**

Ахлоқнома ва одобнома илмининг етук билимдони Навоий ушбу асарида танбеҳлар орқали тузумдаги ижтимоий қарашларни аниқ ифодалаб боради. Буларда яхшилик, илм олиш, мурувватли бўлиш, эзгулик, адолат, вафодорлик, хуллас инсоний фазилатлар ихчам, лўнда шаклда бир олам маъно билан муҳрланади ва инсонийликка зид бўлган хислатлар ҳақида ҳам ҳадиснома талқинлар келтиради.

Алишер Навоийнинг бу асаридаги қонуншуносликка оид ва ахлоқий қарашлари халқимиз ҳуқуқий давлат қуриш сари интилаётган ҳозирги кунда ҳар қачонгидан ҳам қадрлироқ, қимматлироқдир. Жаҳоншумул шоирнинг «Маҳбуб ул-қулуб» асарини бугунги кунда оддий фуқародан тортиб, жами қонун ҳимоячиларигача бўлган кишилар ўқиб ўрганишса беҳад фойдали бўлади.

Ҳайдарали УЗОҚОВ,
тил ва адабиёт илмлари номзоди, доцент.

1991 Алишер Навоий йили

ЁДЛАБ ОЛИНГ

ЮҚОРИ УЛТУРУРНИ КИМ ТИЛАСА,
КИШИЛИКДИН АНИ ИИРОҚ БИЛГИЛ.
УЛТУРУР САФДА ЮҚОРИЛИКДИН,
УЛТУРУР САФДА ЯХШИРОҚ БИЛГИЛ.

Тошкентдаги жумҳурият модалар уйининг бичиқчилари ва чеварлари тиккан ўзбек миллий ҳамда замонавий либослари Белгиянинг биродарлашган Кортрейк шаҳрида намойиш этилди.

СУРАТДА: Тошкент модалар театри намойишлар залида.

В. МИЛЕНЬКИЙ олган сурат (ЎзТАГ).

Гап бошқа-ю...

ЖИЗЗАХ вилоятида анъанавий навоийхонлик давом этаяпти. Зарбдор районидаги Маяковский номли 1-ўрта мактабда театрлаштирилган томоша тайёрланди. У Бўстон қўрғонининг «Олтин водий» маданият саройида намойиш этилди. Навоий ҳаётидан лавҳалар кўрсатилди, буюк шоирнинг байтлари, ғазаллари ўқилди.

Гўё ҳаммаси яхшидай кўрингани билан ташкилотчилар орасида қандайдир безовталик, саросималик сезилиб турарди. Бунинг сабабини Ҳосият Жамолова қуйидагича изоҳлади:

— Мактабимиз ҳамда «Жиззахқўриққурилиш» бирлашмаси раҳбарларининг аксарияти рус тилида сўзлашни хуш кўрадилар. Биз бир ой тайёрландик, лекин улар ташвишларимиз билан бирон марта қизиқишмади. Залдаги бетартибликлар шунинг оқибати.

Дарвоқе, уч-тўрт кун бурун «Жиззахқўриққурилиш» бирлашмаси партия ташкилоти мажлисида бирлашма раҳбари Ш. Муҳаммадиев 1991 йил Навоий йили деб эълон қилингани муносабати билан тадбирлар белгилашни таклиф этди. Ва ўз таклифига амалий жавоб сифатида шу идоранинг йиллик ҳисобот кенгашини — Навоий тилига муносабатини ойдинлаштириб! — тўлиқ рус тилида ўтказди. Шундай экан, адабиёт ўқитувчисининг гапларига парво қилмасдан бўлмайди.

Абулқосим МАМАРАСУЛ ўғли,
«Халқ сўзи» мухбири.

Спортимиз жонкуярлари

«ПАХТАКОР» ҲАҚИДА МУЛОҲАЗАЛАР

- **Нега ўйингоҳда ишқибозларнинг ҳафсаласи пир бўлмоқда?**
- **«Пахтакор» ўйинларини ойнаи жаҳонда кўрсатадиган тасвирчилар малакалими?**
- **Нўноқ шарҳловчилар кимлар?**

ЖУМҲУРИЯТИМИЗ спортининг бугунги аҳволи ва келажагига бефарқ қарайдиган мухлис бўлмаса керак. Айниқса бу йил «Пахтакор»нинг кучлилар сафига қайтиши, «Нефтяник» ва «Навбаҳор»нинг биринчи лигадан жой олишлари ишқибозларда ифтихор ҳиссини жўш урдирди.

Биз, самарқандлик ишқибозлар, «Пахтакор»нинг охирги беш ўйинини эринмасдан Тошкентга бориб кўрдик. «Локомотив (М), «Спартак», «Котайк» командалари билан ўйинларни томоша қилган кўплаб ишқибозларнинг хотирасига 1979 йилги «Пахтакор» командаси келган бўлса ажабмас. Ўйин бошланган ҳамоно Аннинг узоқдан тўпни ошириши, Виктор Чуркин, Шуҳрат Эшбўтаев, Владимир Федоровларнинг аввал бошданоқ ҳар қандай рақибни довдиратиб қўйишлари эсдан чиқадими? Ўша йилларда мамлакатимизда «Пахтакор»дан чўчимайдиган команда йўқ эди.

Ишқибоз сифатида аминманки, яқин келгусида командамиздан яна чўчий бошлайдилар, фақат... ҳаммаси йигитларимизга боғлиқ. Масалан, Шквириннинг қуққисдан олға ташланиб, ҳаммани қувиб ўтиб кетиши Федоровга ўхшайди. Миржалол худди Михаил Ан сингари ўйинда ақлга таянади, Илҳом худди Корченов сингари меҳнаткаш, Пятницкийни қўяверинг: уни мен мамлакатимиз футболига катта ҳисса қўшган Леонид Бурякка ўхшатаман. Булардан ташқари келажаги порлоқ яна қанча ёшлар бор. Аммо ҳамма гап садоқатда. Ҳозир «юлдуз»лар мамлакатимизнинг кучли командалари ҳам қолиб, Оврупо футбол майдонларини орзу қилмоқдалар. Шуҳрат кетидан, мол-дунё ортидан қувиш энди замон футболига расм бўлди. Ким билади дейсиз, бизнинг йигитларимиз ҳам машҳур командаларни орзу қилиб юришгандир? Бу — уларнинг виждонларига ҳавола. Нима бўлганда ҳам ишқибозлар фақат садоқатли футболчини севишади.

«Пахтакор»нинг олий лигага чиқиши муносабати билан баъзи мулоҳазаларни ўртага ташламоқчиман. Аввало футболчиларимизни моддий ва маънавий рағбатлантириб боришга эътиборни сусайтирмаслик керак: ҳар бири меҳнатига яраша обрў топсин, ҳақ олсин. Командада интизом бундан буён ҳам юқори савияда бўлишига ишонамиз.

«Пахтакор»нинг ўйинларини кўриш учун стадионга тушсангиз, кўпинча ҳафсалангиз пир бўлади. Бунинг сабаби — баъзиларда ишқибозлик маданиятининг етишмаслиги. Ёшгина йигитчаларнинг сўкинишлари, майдондаги ҳакам шаънига бирваракайига ҳақоратли сўзлар ёғдириб бақириб-чақиришларини кўриб, кайфиятинг бузилади. Бундай маданиятсизлик, менимча, ҳеч бир ўйингоҳда бўлмаса керак. Қайси бир ўйинда стадион диктори ишқибозларни тартибга чақирди, ахир? Шуниси аянчлики, бундай ҳақоратлар телевизор орқали аниқ эшитилиб туради. Стадионга келган ёши кексароқ кишилар, хотин-қизлар олдида ноқулай ҳолатда қоласан, киши. Янги мавсумда бундай ахлоқсизликлар шояд барҳам топса, деган илинждамиз.

Яна бир эътироз шуки, «Пахтакор» ўйинларини ойнаи жаҳон орқали олиб боришда камчиликлар жуда кўп. Масалан, тасвирчилар ўйинни ҳар доим бир-икки жойдан туриб кўрсатадилар, хилма-хиллик йўқ, пала-партишлик эса беҳисоб. Айтайлик, баъзан дарвозага тўп киритилганлигини кўрсатишга улгурмайдилар. Тасвирчилар ё футболга қизиқмайдилар ёки уларда малака етишмайди, деган ўйга борасан киши. Дарвозага тўп киритилганини такрор кўрсатиш ҳалигача яхши йўлга қўйилмаган.

Футбол ўйинларини ойнаи жаҳон орқали мириқиб томоша қилиш кўп жиҳатдан шарҳловчиларга боғлиқ. Шарҳлаш — санъат, у ҳар кимнинг ҳам қўлидан келавермайди. Котэ Махарадзе, Владимир Маслаченко, Владимир Перетурин шарҳлаган ўйинларни кўриб, қанчалар завқ олганмиз. «Пахтакор»нинг шарҳловчилари ҳам муайян малакага эга. Р. Турпишев яхши шарҳлар эди. Ҳозир В. Мазитов ҳам ёмон эмас. Аммо В. Левин бир неча йиллардан бери ўйинларни шарҳлаб келаётган бўлса-да, ҳамон бир қолипдан чиқа олмаяпти. У шарҳлаган ўйинни томоша қилган ишқибознинг энсаси қотади. Ўзининг ҳиссиз ва эҳтироссиз овози билан томошабинни зериктириб, бунинг устига футболчиларнинг исм-шарифларини чалкаштириб юборади. Ўзбек тилида ўйинларни Раҳмонқул Болтаев ва Ахбор Имомхўжаевлар яхши шарҳлайдилар. Яна бири (исми-шарифи ёдимдан кўтарилибди) ўзбек тилининг қонун-қоидаларига риоя қилмайди, оддийгина эга билан кесимни ўрнили ишлатмайди, бир жараённи шарҳлаб бўлгунча бошқа жараён тугаб кетади.

Назаримда бундай камчиликларни «Пахтакор»нинг кўплаб ишқибозлари билсалар керак. Бу нуқсонлар гўё иккинчи даражалидек туюлади, аммо ўйиннинг таассуротларга бой ўтиши фақатгина футболчиларга боғлиқ эмас. Севимли «Пахтакор»имизга ёрдам бермоқчи бўлсак, ундан яхши ўйинлар талаб қилишдан олдин юқорида қайд этилган камчиликларга барҳам бериш ҳақида жиддий ўйлаб кўрмоғимиз керак.

Комил ҲАЙДАРОВ,
фалсафа фанлари номзоди, Самарқанд кооператив институти катта ўқитувчиси.

СУРАТДА: машғулот пайти. М. НАЗАРОВ суратга олган.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖУРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТУЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУГОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 23.50.
Индекс 64608. 5117-буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12